

**PROPUNERE PENTRU ACORDAREA UNUI TITLU ONORIFIC
AL UNIVERSITĂȚII DE VEST DIN TIMIȘOARA**

Prof.univ.dr. CRIȘAN A. SORIN ION

Rector al Universității de Arte Târgu-Mureș

ANEXA 1

PROPUNERE PENTRU ACORDAREA UNUI TITLU ONORIFIC AL UNIVERSITĂȚII DE VEST DIN TIMIȘOARA

Important: Confidențialitatea este foarte importantă în procesul de nominalizare. Va rugăm să nu informați persoana nominalizată că o propuneți pentru acordarea unui titlu onorific.

Nume	CRÎȘAN
Prenume	SORIN ION
Titlu complet	Prof. univ. dr. habil.
Data nașterii	24 ian. 1966
Țara de origine	România
Poziția curentă sau trecută:	Rector al Universității de Arte Târgu Mureș
Adresa de corespondență: Telefon: E- mail:	Str. Scorțarilor, nr. 12-24, Bl. A., sc. II, ap. 7, cod 400186, Cluj-Napoca, România Acasă: 0040-264-530 006 Mobil: 0040-742-153 175 <u>si crisan@yahoo.com</u> >
Titlul onorific pentru care este propus	<i>Doctor Honoris Causa Litterarum Humaniorum –Dhc.L.H.</i>

Alte titluri onorifice deținute

Premiul Național *Tineri Creatori* pentru volumul *Jocul nebunilor*, Cluj Napoca, Ed. Dacia, 2003, conferit de Ministerul Culturii și Cultelor.

Membru al Consiliului Onorific al EAPA – European Academy of Performing Arts (din 2013).

Vicepreședinte Institutul de Training, Studii și Cercetări PIMMJM (ITSC) Mureș; vicepreședinte Senat ITSC (2012-2013).

Membru și referent științific al Institutului de Studii și Cercetări ale Terorismului (2007).

Diplomă de expert manuscrite carte veche, conferită de Ministerul Culturii și Cultelor (2005).

Diplomă de excelență pentru activitatea depusă în cadrul ARACIS (2012).

Distincția „Crucea șaguniană pentru mireni” – Mitropolia Ardealului, Arhiepiscopia Ortodoxă a Sibiului (2012).

Diplomă de excelență Rotary pentru promovarea culturii mureșene m oferită de Rotary Tg. Mureș (2013).

Scurtă motivație

Filolog și teatrolog, domnul Sorin Ion Crișan este o personalitate remarcabilă în peisajul teatral românesc. Înclinația spre o analiză hermeneutică a textelor și poeticilor teatrale este strălucit obiectivizată prin cele șapte cărți publicate ca unic autor, precum și printr-o suită impresionantă de articole și studii.

Recunoașterea prestigiului științific a domniei sale, este ilustrat printr-un număr reprezentativ de referințe critice, publicate în reviste literare de prestigiu, precum: *Familia, Vatra Românească, Tribuna, Steaua*, dar și în *Teatrul Azi și Ateneu*.

Vocația sa întru temeinicia și seriozitatea cercetării științifice, este strălucit confirmată prin cele două teze de doctorat (în Teatrologie și Istorie). Prezența activă a d-lui Sorin Ion Crișan la conferințe și congrese internaționale (Paris, Lisabona, Budapesta, Casa Blanca, etc) confirmă aprecierea și respectul de care se bucură în mediile teatrale internaționale.

Am menționat sintetic doar câteva elemente din CV-ul impresionant al d-lui Prof.univ.dr. Sorin Ion Crișan, în vederea susținerii candidaturii domniei sale pentru obținerea înaltului titlu de **Doctor Honoris Causa Litterarum Humaniorum – Dhc.L.H.** al Universității de Vest din Timișoara

Referenți care au acceptat să scrie scrisori de recomandare (maximum 3 pentru DHC, maximum două pentru Professor Emeritus și maximum una pentru Membrum Senatus Honorifici)

1. Acad. Prof.univ.dr. PORUMB MARIUS, Director Institutului de Arheologie și Istoria Artei, Cluj Napoca
2. Prof. univ. dr. BOLDEA IULIAN, Decan Facultatea de Științe și Litere, Univ. *Petru Maior*, Târgu Mureș.
3. Prof.univ.dr. RINGLER-PASCU ELEONORA, Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Muzică și Teatru.

Persoana care face propunerea:

Prof.univ.dr. Zonte Violeta-Simona

Universitatea de Vest din Timișoara - Facultatea de Muzică și Teatru.

Adresă e-mail: Zonte V. S. <violetazonte@yahoo.com>,

AVIZE

APROBAT /RESPINS în Ședința Consiliului Facultății de Muzică și Teatru din data de 10.04.2016	DECAN, Prof. univ. dr. Zonte Violeta-Simona
APROBAT/RESPINS în Ședința Senatului din data <u>21.04.2016</u>	PREȘEDINTE SENAT, Prof. univ. dr. ing. Viorel Negru

ANEXA 2

**PROPUNERE COMISIE LAUDATIO
PENTRU ACORDAREA TITLULUI DOCTOR HONORIS CAUSA**

Domnului Prof. univ. dr. **CRIȘAN SORIN ION**

Președinte: Prof. univ. dr. Marilen Gabriel PIRTEA

Membrii:

1. Prof. univ. dr. Zonte Violeta-Simona, Decan Facultatea de Muzică și Teatru – U.V.T.
2. Prof. univ. dr. Bălăiță Aurelian, Universitatea de Arte George Enescu, Iași
3. Prof. univ. dr. Ringler Pascu Eleonora, Facultatea de Muzică și Teatru – U.V.T
4. Prof. univ. dr. Pavel Laura, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj Napoca
5. Prof. univ. dr. Béres András, Universitatea de Arte, Tîrgu Mureș

AVIZE:

APROBAT /RESPINS în Ședința Consiliului Facultății de Muzică și Teatru din data de 10.04.2016	DECAN, Prof. univ. dr. Zonte Violeta Simona
APROBAT/RESPINS în Ședința Senatului din data <u>21.04.2016</u>	PREȘEDINTE SENAT, Prof. univ. dr. ing. Viorel Negru

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE ȘI ISTORIA ARTEI

Str. M. Kogălniceanu nr. 12-14
(clădirea nouă)
RO - 400084 - Cluj-Napoca

☎ - 0040-264-591125

☎ - 0040-264-594470

e-mail: arheologie.istart@academia-cj.ro

RECOMANDARE

Este o onoare deosebită și o bucurie să-l recomand pe Domnul prof. univ. dr. habil. Sorin CRIȘAN, Rectorul Universității de Arte din Târgu Mureș, remarcabilă personalitate a vieții cultural științifice românești, pentru acordarea titlului de Doctor Honoris Causa a Universității de Vest din Timișoara.

În ultimii cincisprezece ani am avut ocazia de a colabora cu Domnul prof. Sorin Crișan, remarcând erudiția și prestigiul de care acesta se bucură în comunitatea academică. Profund dedicat cercetării științifice și activității didactice, Prof. Sorin Crișan este autorul a numeroase cărți de referință în domeniul teatrului și a istoriei culturii, preocupările sale fiind de asemenea ilustrate de o bogată bibliografie în reviste de specialitate din țară și străinătate, lucrările sale fiind excelent primite atât de către critica de specialitate, cât și de către cercetătorii și studenții din domeniu.

Două strălucite doctorate îi încununează activitatea, unul în Arte, la Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică din București (în 2001) și în Istorie la Institutul de Istorie G.Barițiu al Academiei Române din Cluj Napoca (în 2011). Prof. Sorin Crișan a devenit o voce importantă și recunoscută unanim în aria cercetărilor de estetică a teatrului, din

perspectiva unei interdisciplinarități care vizează domeniile filosofiei, psihanalizei și istoriei. Ultima sa carte, *Arta, fizionomia și circulația cărții în Transilvania secolelor XV-XVI*, reprezintă o pertinentă și valoroasă cercetare, care pune în lumină pasiunea sa constantă pentru carte și bibliotecă.

Prof. Sorin Crișan este o prezență activă la colocvii, conferințe și congrese internaționale, la Paris, Lisabona, Cascais, Casablanca, Budapesta, Varna, București, Cluj-Napoca, Târgu-Mureș, ilustrând o activitate științifică bogată, ce se bucură de apreciere în mediile științifice din țară și străinătate.

Profesorul Sorin Crișan este un distins dascăl al învățământului universitar românesc, care se implică cu pasiune și dăruire în toate proiectele profesionale, în coordonarea didactică și de cercetare științifică a doctoranzilor și a cadrelor didactice din Universitatea de Arte din Târgu Mureș. Calitățile sale profesionale și umane, au fost apreciate unanim, fiind ales ca Rector al Universității de Arte mureșene.

Excelenta sa activitatea științifică și culturală, contribuția științifică și didactică, precum și calitățile sale umane, sunt tot atâtea argumente solide ce ne fac să propunem acordarea Domnului Prof. univ. dr. Habil Sorin Crișan, Rectorul Universității de Arte din Târgu Mureș, a înaltului titlu de Doctor Honoris Causa al Universității de Vest din Timișoara.

Cluj Napoca, 12 octombrie 2015

Acad. Prof. MARIUS PORUMB

Director Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca

RECOMANDARE

Subsemnatul, Iulian Boldea, profesor universitar, decan al Facultății de Științe și Litere, director al Consiliului Științific al Școlii Doctorale de Studii Literare din cadrul Universității "Petru Maior" din Tîrgu-Mureș, îl recomand cu căldură pe domnul Prof.univ.dr. Sorin Crișan pentru acordarea titlului de Doctor Honoris Causa de către Universitatea de Vest din Timișoara.

Activitatea științifică și didactică a domnului Prof.univ.dr. Sorin Crișan este la fel de impresionantă ca și opera sa, cunoscută unui public mai larg decât acela universitar. El este unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai teatrologiei românești actuale, având în raport cu congenerii săi avantajul unei foarte ample deschideri față de teorie, o teorie concepută ca reflecție asupra teatrului, dar și a culturii în ansamblul ei. Domnul Prof.univ.dr. Sorin Crișan este la curent cu cele mai noi achiziții teoretice dintr-un orizont multidisciplinar internațional și, în același timp, este unul dintre specialiștii în domeniu cu remarcabile aptitudini hermeneutice și cu o deschidere interdisciplinară amplă și benefică.

Cele două teze de doctorat susținute de dl prof.univ.dr. Sorin Crișan (în teatrologie și istorie) legitimează o vocație impresionantă, gestionată cu rigoare și temeinicie. Domnul Prof.univ.dr. Sorin Crișan este autorul unor cărți de referință în domeniul teatrologiei, cărți care caută să circumscrie, cu metode moderne și cu o viziune eliberată de prejudecăți și poncife, fenomenul teatral în toate dimensiunile sale definitorii. *Cercul lumii la D-R. Popescu*, (2002) e o exegeză exhaustivă a dramaturgiei lui D.R. Popescu, cu o adecvată analiză a simbolisticii, a temelor și motivelor, dar și cu decodificarea precisă a statutului și reliefului ontic al personajelor, cu permanentă oscilare între palierul fenomenal și cel mitic, arhetipal. Faptul că așază, în dreaptă cumpănă, intenționalitatea etică a operei dramatice a lui D.R. Popescu cu cea ontologică sau estetică reprezintă un atu al exegezei de care nu se poate trece. Rolul memoriei este acela de regăsire a rădăcinilor arhetipale ale ființei, dar și de a releva adevărul lăuntric al croilor. Comentarii juste sunt consacrate funcțiilor și avatarurilor simbolisticii, ca modalitate de resemnificare superioară a cotidianului, dar și elementelor de teatralitate ale operei lui D.R. Popescu (proză sau teatru). Memoria, visul, masca, nebunia, femeia sunt teme așezate de eseist sub tutela carnavalescului, într-un demers ce nu exclude exercițiul comparatist (referințele la Frisch, Brecht, Ionesco sau Beckett sunt cât se poate de ilustrative). *Jocul nebunilor* (2003) e o carte ce valorizează unele teme fundamentale ale teatrului, din unghiul originii și al evoluției sale. În capitolul *Teatrul – povestea unei faceri* sunt inventariate, cu tact, etapele devenirii spectacolului teatral, în grilă ontologică, mitică și filosofică. Motivul „lumii ca teatru” e analizat în două capitole substanțiale: *Theatrum mundi* și *Circus mundi*, în care autorul își orientează atenția și asupra resurselor metalingvistice ale teatralității („teatrul în teatru”). Demne de interes sunt, de asemenea, considerațiile despre funcționalitatea estetică și simbolică a măștii, despre

bâlci, carnaval sau grotesc, dar și despre rosturile estetice ale figurii bufonului. Volumul *Teatru, viață și vis. Doctrină regizorală* (2004) e impregnat de influențe heideggeriene, mai ales în excursul teoretico-filosofic de început (*Teatrul ca paradox*) în care receptarea spectacolului este „o trăire a evenimentului așa cum este, singura purtătoare de sens”. Interpretările doctrinelor regizorale ale modernității teatrale (Craig, Meyerhold, Stanislavski, Artaud, Brecht, Grotowski sau Brook) sunt aplicate și exigente, cu bune formulări de poziții metodologice și cu o situație optimă în spațiul ideologiei teatrale contemporane, cu analize riguroase ale reliefului imaginii scenice, într-un stil cu rezonanțe filosofice, ce nu exclude interpretările aplicate, examenul atent al stilisticii devenirii teatrului contemporan. *Teatrul de la rit la psihodramă* (2007) e structurată în trei paliere. Prima parte e consacrată unei analize atente a elementelor esențiale ale genezei mitice a fenomenului teatral, făcându-se conexiuni între teatru și rit, sau între teatru și psihodramă. Demnă de interes este sublinierea relației dintre opera teatrală și timpul și spațiul și timpul său obiectiv, dar și cu spațiul și timpul subiectiv al creatorilor. Capitolul cel mai substanțial, „*Ca și cum*” sau *jocul cu altul*, inventariază unele concepte și teorii contemporane (Freud, Jung, Lacan, Derrida), punând în lumină noțiuni precum inconștientul, imaginarul, corporalitatea, alteritatea și problematizând raportul fantasmă-imaginar, ca sursă a construcției identitare. Cel de al doilea capitol al cărții înregistrează, într-o manieră hermeneutică adecvată traseul teatralității de la rit la psihodramă, prin intermediul unui personaj emblematic, Hamlet, și al măștii melancolicului, sugerându-se beneficiile autocunoașterii ca sursă a instaurării înțeleșurilor sinelui. Ultima parte, *Teatrul sau „înscenarea” suferinței* e consacrată creatorilor de teatru și practicienilor, fiind puse în oglindă metodologiile unor oameni de teatru precum Artaud, Grotowski, Brook, Jodorowski etc. *Teatru și cunoaștere* (2008) e scrisă într-un limbaj sobru și clar, cu instrumente conceptuale adecvate. Primul capitol, *Teatru și comunicare*, subliniază valențele comunicaționale ale teatrului, invalidând aserțiunea lui Georges Mounin, conform căreia schimbul scenă-sală s-ar edifica conform unui model al situației și nu după unul al comunicării. Explicațiile și expunerile despre teatralitate și efectul teatral, despre metafora teatrală și despre corelațiile dintre acțiune, spațiu și timp, despre jocul teatral sau despre reevaluarea funcționalităților scenice ale corporalității sunt pe cât de eficiente, pe atât de clar și ferm conturate. În *Exhibarea memoriei*, Prof.univ.dr. Sorin Crișan subliniază semnificația artistică și teoretică a unor importanți regizori precum Tadeusz Kantor, Peter Brook sau Ingmar Bergman. În *Sublimul trădării* (2011), exegetul reunește în propriul demers hermeneutic o gamă vastă și diversă de referințe conceptuale, de la estetica teatrului, la filozofie, teoria și critica literară, psihanaliză sau semiotică. Multidimensionalitatea cărții este, astfel indiscutabilă, astfel încât creația teatrală este percepută și analizată din mai multe perspective metodologice, din multiple unghiuri apte să legitimeze complexitatea inepuizabilă a discursului teatral. Cartea Prof.univ.dr. Sorin Crișan are o arhitectură minuțios articulată, fiind structurată în patru capitole: *Teatrul și (în)semnele sale*, *Jocul teatral sau „închiderea” ludică*, *Către lucrurile însele și Memoria teatrului*. Dacă „pretextul realității” i se pare teoreticianului „insuficient” în creația teatrală, rațiunea de a fi a teatrului este întrezărită mai degrabă în asumarea unei capacități de a

„găsi forța depășirii realității și de a „se consacra problemelor grave ale omului”. Elocvente, sub raport epistemologic, sunt aserțiunile teoreticianului cu privire la „jocul teatral”; „închiderea” ludică la care se referă autorul nu exclude, dimpotrivă, presupune chiar ca exigență imperioasă, prezența *celuilalt*, nevoia de dialog, experiența estetică a comunicării teatrale, ca element de protocol artistic fundamentat atât pe reperele și reprezentările cronotopului scenic, dar și pe imperativele ontoretorice ale adevărului și memoriei creației teatrale. În spațiul teatralității, un rol important, de acută pregnanță îl are spectatorul. Responsabilitățile spectatorului sunt decelate în mare parte în grilă etică, dar și printr-o subtilă retorică a asumării unui „rol”, a unui „statut” din care se desprinde o anumită opțiune ontologică și estetică. Reflecțiile Profesorului Sorin Crișan despre statutul, rolul și importanța regizorului sunt elocvente pentru disponibilitățile teoretice și analitice ale cercetătorului. Dialogul scenic presupune, într-un mod imperios, „întâlnirea cu altul”, raportul eu-tu, contextualizat într-un spațiu al viețuirii, al corporalității și al memoriei ca garant al legitimității, suveranității și continuității eului. Situând spectatorul „în orizontul creației”, teoreticianul percepe scena ca pe un „mimesis de grad secund” (în măsura în care aceasta nu poate subzista în afara stilului, a elementelor de compoziție, de arhitectură teatrală). Opțiunea fenomenologică la care aderă Prof.univ.dr. Sorin Crișan, mai ales în capitolul *Către lucrurile însele* arc în subsidiar, ca miză metodologică clar asumată, identificarea și analiza „reperelor *certe* ale teatrului”. Apelul la conceptele unor filosofi precum Husserl, Heidegger, Merleau-Ponty sau Lévinas desemnează spațiul teatralității ca un loc al dinamicii raportului dintre identitate și alteritate, în care sunt fructificate resursele semantice ale întâlnirii dintre eu și tu, într-un joc al analogiilor și corespondențelor în care strategiile metaforei își revelează disponibilitățile creatoare incontestabile, dar din care nu lipsesc nici resursele semnificatoare ale imaginilor simbolice.

Având în vedere toate aceste considerații, îl recomand cu toată convingerea pe dl. Prof.univ.dr. Sorin Crișan pentru acordarea titlului de Doctor Honoris Causa de către Universitatea de Vest din Timișoara.

12 octombrie 2015

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA
Decan,
Facultatea de Științe și Litere

Prof. univ. dr. Eleonora Ringler-Pascu
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Muzică și Teatru

RECOMANDARE

Subsemnata, prof. univ. dr. habil. Eleonora Ringler-Pascu, cadru didactic titular la Facultatea de Muzică și Teatru din cadrul Universității de Vest din Timișoara, îl recomand cu toată convingerea pe domnul Prof. univ. dr. habil. Sorin CRIȘAN, Rectorul Universității de Arte Târgu-Mureș, pentru acordarea titlului de DOCTOR HONORIS CAUSA de către Universitatea de Vest din Timișoara.

Domnul prof. univ. dr. habil. Sorin Crișan, personalitate recunoscută pe plan național și internațional, se remarcă printr-o activitate de cercetare științifică impresionantă în domeniului teatrologiei contemporane, printr-o experiență deosebit de bogată în activitatea didactică academică și mai ales printr-un discurs original despre teatru și cultură. Autor a numeroase volume de autor unic, publicațiile de certă valoare, prezența la numeroase congrese și conferințe internaționale sunt oglinda unor contribuții remarcabile la cunoașterea teoriilor asupra teatrului, care presupun reevaluări, rescrieri, reasezări și propuneri originale în spațiul cultural european. Vocația metodologică și teoretică imprimă o inconfundabilă notă de rigoare științifică, respectiv disponibilitatea unui demers critic de excepție. Activitatea domniei sale cuprinde un spațiu de largă suprafață culturală, caracterizat printr-un program intelectual riguros, urmărit cu admirabilă consecvență. Cercetarea teatrală a constituit tematica centrală abordată și finalizată în teza de doctorat intitulată „Cercul lumii la D. R. Popescu”, pe lângă teza de doctorat din domeniul istoriei, care se concentrează asupra temei „Carte și tipar în secolele XV – XVIII. Fizionomie, artă și tehnică tipografică în secolele XV - XVIII ”, ambele relevând îmbinarea armonioasă a două paliere de cercetare științifică distincte. Inter- și trans-

disciplinaritatea abordării temelor de cercetare contribuie în mod deosebit la reorientarea și recentrarea studiilor din domeniul teatrologiei, ce vizează aspecte ale unei activități plurivalente care a pus amprenta pe formarea unui discurs original, oferind astfel o nouă platformă pentru dezbateri. Se remarcă în primul rând omul de știință, pasionat de teatrologie și istoria culturii. Experiența profesională și numeroasele publicații îl plasează pe domnul prof. univ. dr. habil. Sorin Crișan între cei mai activi cercetători din domeniul teatrologiei și culturii din România.

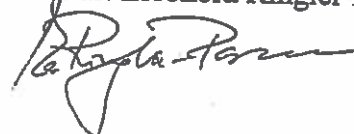
Membru al Uniunii Teatrale din România (UNITER), membru în Asociația Internațională a Criticilor de Teatru (AICT), membru în Consiliul Onorific al European Academy of Performing Arts (EAPA), membru în colegiul științific la diverse reviste de specialitate prestigioase dovedesc aprecierea omului de teatru și de cultură Sorin Crișan, personalitate marcantă, recunoscută de specialiștii din domeniu. Totodată trebuie remarcată prezența în comisii ale Ministerului Educației și Cercetării Științifice – ARACIS, CNCSIS și CNATDCU, un model de apreciere a rigurozității și obiectivității academicianului.

Permanenta implicare în proiecte naționale și internaționale a domnului prof. univ. dr. habil. Sorin Crișan cu titulatura de director de proiect, reprezintă o altă dimensiune importantă de cercetare, și anume sfera managementului cultural din perspectivă aplicată, dovedind astfel complexitatea personalității, cu deschidere spre latura practică a preocupărilor domniei sale.

Luând în considerare cele mai sus menționate, îl recomand cu toată convingerea pe domnul Prof. univ. dr. habil. Sorin 'CRIȘAN', Rectorul Universității de Arte din Târgu-Mureș, pentru acordarea titlului de DOCTOR HONORIS CAUSA de către Universitatea de Vest din Timișoara.

Timișoara, 15 octombrie 2015

Prof. univ. dr. Eleonora Ringler-Pascu

INFORMAȚII PERSONALE

Nume

CRIȘAN A. Sorin Ion

Adresă

Str. Scorțarilor nr. 12-24, Bl. A., sc. II, ap. 7, cod 400186,
Cluj-Napoca, România

Telefon

Acasă: 0040-264-530 006
Mobil: 0040-742-153 175

E-mail

si_crisan@yahoo.com

Naționalitate

Română

Data nașterii

24 ianuarie 1966

EXPERIENȚĂ PROFESIONALĂ

2004-prezent: Universitatea de Arte Târgu Mureș (din
2006 conf. univ. titular; din 2009 prof. univ. dr. habil.
– Facultatea de Arte, Departamentul de Artele
Spectacolului);

2011- prezent: Rector al Universității de Arte Târgu-Mureș;

2010-2011: Prorector al Universității de Arte Târgu-Mureș;

2006-2010: Cancelar al Universității de Arte Târgu-Mureș;

1992-2006: Academia Română – Filiala Cluj-Napoca.
Biblioteca.

Tipul activității: cultură.

Funcția: 2001-2006 – Șef Departament Organizarea
și Completarea Colecțiilor și Schimb Internațional
(director delegat)

1992-2001 – bibliotecar (S)

Principalele activități:

- coordonator proiecte
- organizarea activității curente a bibliotecii
(catalogare, Clasificare Zecimală Universală,
indici bibliografici etc.)
- pregătirea de manifestări științifice, de
expoziții și simpozioane
- coordonarea unor publicații editate („Biblioteca
și Cercetarea”)

- reprezentarea Bibliotecii în relațiile cu alte instituții din țară și străinătate
- coordonator al Bibliotecilor Documentare Blaj și Năsăud

1990-1991: Prefectura Județului Cluj – Ziarul „Mesagerul Transilvan”

Tipul activității: mass media

Funcția: redactor și redactor șef (nr. 12-71)

1990: Societatea de presă „Mileniul Trei” Cluj-Napoca:
Revista *Azi* (continuată sub denumirea *Azi pentru mâine*)

Tipul activității: mass media

Funcția: redactor și secretar responsabil de redacție

1997-2005: Director executiv al Fundației teatrale
„Spectacol XXI”

2009-prezent: Prof. univ. dr.

Coordonator de doctorat (Ordinul Ministrului Educației, Cercetării și Inovării nr. 4697/14.08.2009) – reconfirmat ca *dr. habil.* prin examen de abilitare (Ordinul Ministrului Educației și Cercetării Științifice nr. 4884/18.08.2015).

Cursuri predate:

Doctrină regizorală (Doctorat)

Limbă și limbaj în arta spectacolului
(Masterat anul I)

Psihologia comunicării (Masterat anul II)

Teatologie (anii I-III Licență Teatologie)

Analiza textului dramatic (an I Licență
Teatologie și Actorie)

Evoluția artei regizorale (an III Licență
Regie)

Antropologie teatrală (an III Licență
Teatologie)

Teoria comunicării în artele spectacolului
(Masterat anul I Actorie)

Estetica teatrului (An II Licență Actorie)

Estetica artei actorului (An II Masterat
Actorie)

2006-2009: Conf. univ. dr. titular și cancelar al Universității

2004-2006: Cadru didactic (lector) asociat al Universității
de Artă Teatrală Târgu Mureș

Tipul activității: didactic

Cursuri predate:

ACTIVITATE DIDACTICĂ

*Istoria teatrului românesc și a artei
spectacolului*(anii I și II);

*Istoria teatrului universal și a artei
spectacolului*(anii I-III);

Seminarii:

Istoria teatrului românesc (anul I – secția
maghiară Teatrologie).

3

ALTE ACTIVITĂȚI TEATRALE

Membru al Forumului Câmpului Lacanian din România
(din 2015)

Membru al Consiliului Onorific al EAPA – European
Academy of Performing Arts (din 2013);

Membru al Societății de Psihodramă „J.L. Moreno” (din
2013);

Membru al Uniunii Teatrale din România – UNITER (din
2008);

Membru al USR – Uniunea Scriitorilor din România (din
2007);

Membru al AICT – Asociația Internațională a Criticilor de
Teatru – Secția Română (din 1997); Vicepreședinte
și membru al Biroului AICT – Secția Română (2015-
prezent).

Din 1995, invitat al unor festivaluri naționale: Festivalul
Național de Teatru „I.L. Caragiale” București,
Festivalul Dramaturgiei Românești – Timișoara,
Gala Teatrelor Naționale – Cluj-Napoca, Craiova
Shakespeare Festival etc.

2015 (12-15.10) – Președinte juriu - Festivalului
Internațional al Teatrelor de Păpuși „Puck”, ediția a
14-a.

2014 (13-17.10) – Președinte juriu - Festivalului
Internațional al Teatrelor de Păpuși „Puck”, ediția a
13-a.

2013 (14-18.10) – Președinte juriu - Festivalului
Internațional al Teatrelor de Păpuși „Puck”, ediția a
12-a.

2010 (01-04.09) – Membru al juriului Gala Tânărului Actor,
Mangalia

2011 (31.08-03.09) – Membru al juriului Gala Tânărului
Actor, Mangalia

2008 (23-26.11) – Membru al juriului „Bursa de texte noi
românești”, Târgu-Mureș

ALTE ACTIVITĂȚI
CULTURALE ȘI
EDUCAȚIONALE

Sorin Ion Crișan

2008 (9-11.05) – Președinte juriu – Festivalul Național de Teatru Medieval pentru elevi, Sighișoara

2002, 2003, 2004 – Membru al juriului Festivalului Internațional de Animație „Puck-Animafest” Cluj-Napoca

În 2004 (20-30.05) – Membru al juriului Festivalului Național „TOPFEST” (Thalia Open Festival) Târgu Mureș

2003 (01-06.11): Participare la Congresul Internațional al Criticilor de Teatru – AICT, ediția a XXI, București

1997: Participare la Congresul Internațional al Criticilor de Teatru – Varna, Bulgaria

Colaborator al Facultății de Teatru Cluj-Napoca – *Dicționarul de teatru românesc* (coord. Ion Vartic) – în curs de elaborare

Coordonarea revistelor Galei Teatrelor Naționale, *Jurnal teatral* (Cluj-Napoca, 1996) și cea a Festivalului Național Studențesc de Regie, *Domino* (Slobozia, 1997).

2011-prezent: Redactor șef al Revistei de studii teatrale „Symbolon”, Târgu-Mureș;

2012-2013: Vicepreședinte Institutul de Training, Studii și Cercetări PIMMJM (ITSC) Mureș; vicepreședinte Senat ITSC;

2007 – 2011: Redactor al Revistei de studii teatrale „Symbolon”, Târgu-Mureș;

2008 – 2010 : Director al Editurii Universității de Artă Teatrală Târgu-Mureș;

2009 – prezent : Membru al redacției revistei „Jurnalul Artelor Spectacolului”, Sibiu;

2010 – prezent: Membru al redacției revistei „Jurnalul Român de Management Cultural”, Sibiu;

2011 – prezent: Membru în Colegiul științific al revistei „DramArt”, Timișoara;

2012-prezent: Membru de onoare al revistei „Comunique” București;

2012-prezent: Membru în colegiul onorific al revistei „Atelier critic” Târgu-Mureș;

2008-prezent: Membru în colegiul consultativ al revistei „Crima organizată și terorismul azi” (Revistă de specialitate în domeniul prevenirii criminalității organizate și a terorismului).

Organizarea și participarea la expoziții de carte veche și rară:

Februarie 2005: Expoziția de carte veche și rară din fondul „Cipariu”, în cadrul bicentenarului nașterii scriitorului blăjean.

Iunie-iulie 2004: Expoziția de carte în cadrul expoziției lărgite „Orașul comoară” – Clujul medieval și premodern, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei Cluj-Napoca (participare cu carte patrimonială sec. XV-XVII).

August 2004: Expoziție de manuscrise în cadrul expoziției lărgite „Ștefan cel Mare și Transilvania. Interferențe culturale artistice moldo-transilvane în sec. XV-XVI.

11 iulie – 17 august 2003: Expoziția „Etnie și confesiune în Transilvania la începutul modernității” – Muzeul Național al Unirii Alba Iulia.

Mai 2001: Expoziția de manuscrise orientale – Biblioteca Academiei Române Cluj.

Colaborare la editarea volumului *Index locorum* (autor: Sidonia Puiu; vol. în pregătire)

Colaborare la *Catalogul incunabilelor din Biblioteca Academiei Române – Filiala Cluj-Napoca* (vol. în pregătire)

Colaborare la *Catalogul colecțiilor Biblioteca Maghiară Veche a Bibliotecii Academiei Române – Cluj-Napoca* (*A Kolozsvári Akadémiai Könyvtár – Gyűjteményeinek Katalógusa*), Scientia Kiadó, Cluj, 2004.

Moderator Colocviul Național al Criticilor de Teatru – 24 octombrie, 2009, Cluj-Napoca, tema: *Disputa între teatrul de repertoriu și teatrul alternativ*.

Referent în comisii de doctorat și de abilitare (Târgu-Mureș, Iași, Cluj, Timișoara, București – 2008-prezent)

Membru în Comisia de evaluare didactică (pentru Prof. Orquidea Maria Leite de Faria Borges Bispo) – Institutul Politehnic din Coimbra, Portugalia (Coimbra College of Education) – 2014

Membru în comisii de licență, admitere, definitivat în învățământul preuniversitar etc.

Președinte comisie bacalaureat (2010, sesiunea iulie)

În cadrul Senatului UAT Târgu-Mureș (2008-2012),

PARTICIPĂRI
SIMPOZIOANE, SESIUNI
DE COMUNICĂRI,
CONFERINȚE

Sorin Ion Crișan

coordonator al comisiilor:

- ✓ Comisia pentru cercetare științifică
- ✓ Comisia de evaluare și asigurare a calității
- ✓ Comisia pentru problemele studențești
- ✓ Comisia de etică și disciplină universitară

| 6

24 iulie 2015 – conferință cu tema: *Le théâtre et la psychanalyse*, în cadrul „International University Theatre Festival, Casablanca – Maroc” – Faculté des Lettres et des Sciences Humaines - Ben M'Sik - Université Hassan II.

8 mai 2015, Universitatea de Arte din Tîrgu Mureș:
Conferință științifică în domeniul mass-media
„Epoca mediei online și mass-media de serviciu public”. (Conferința cu comitet de selecție). Lucrare prezentată: *discurs intermedial vs. discurs teatral. Despre teatru și ipostazele sale fotografice*

17-18 aprilie 2015, Universitatea Catolică „Pázmány Péter” Budapesta: Conferința Internațională Interdisciplinară „L’homme qui rêve – expériences des frontières”, Connexion française (Budapest) & RETINA International (AIAC Paris 8). (Conferința cu comitet de selecție). Lucrare prezentată: *Du rêve à la rêverie dans le théâtre postdramatique. A quoi sert l’hyperréalité ?*

18-20 februarie 2015, Casa de Histórias Paula Rego, Cascais (Portugalia), membru în Consiliul Științific al Conferinței Internaționale: *Do quadro na narração à pinturanarrativa/Du tableau dans le récit à la peinture narrative*. (Conferința cu comitet de selecție). Lucrare prezentată: « *Le tableau vivant ou sur l’intermedialité au théâtre* ».

26 noiembrie 2014, Tîrgu-Mureș: Conferința „Shakespeare: Ownand Foreign International Theatre Studies Conference”. (Conferința cu comitet de selecție). Lucrare prezentată: *Hamlet et le mythe de la lamelle*.

21-22 noiembrie 2014, Paris: Conferința « Les mondes possibles de la scène contemporaine : Le théâtre postdramatique et la question du posthumain ». (Conferința cu comitet de selecție). Lucrare prezentată: *Le théâtre postdramatique et le mythe de la lamelle*.

29-30 octombrie 2014, Tîrgu Mureș: Conferința atelier Sütő András „Suntem atât/cât de bogați(?)” – Universitatea de Arte din Tîrgu-Mureș. Comunicare:

10-12 octombrie 2014, Cluj-Napoca: *Conferința Națională de Psihodramă* cu participare internațională:

„Memoriile viitorului. Transcultural și transgenerațional în psihodramă”. Lucrarea prezentată: *Memorie și uitare în jocul psihodramatic* (11 oct., conferință cu comitet de selecție).

| 7

21-23 martie 2014, Lisabona: 9th FEPTO Conference: Restlessnesscreativitytransformation – comunicare:Memoryandforgetting in the play of psychodrama /Le mémoire et l’oubli dans le jeu du psychodrame.(Conferința cu comitet de selecție).

Participări la Seminariile Naționale cu privire la „Cadrul Național al Calificărilor din Învățământul Superior” – ACPART (Cluj, Sinaia, București, Cluj, 2007-2008, 2010).

20-21 noiembrie 2013, Tîrgu-Mureș: Conferința Internațională de Studii Teatrale: „Utopia teatrului și formele (re)construcției scenice” (conferința cu comitet de selecție) – coordonator conferință

25-27 octombrie 2013, București: *Conferința Națională de Psihodramă* cu participare internațională: „Rolul și paradoxurile sale. Creația și disoluția relațiilor în cotidian”. Lucrarea prezentată: *Forme utopice ale jocului psihodramatic* (27 oct., conferință cu comitet de selecție).

6-7 decembrie 2009, Târgu-Mureș:
Conferința internațională de Studii Teatrale:
Provocarea absurdului. Ionesco – ieri și azi.

- Coordonator al Conferinței.

12-13 decembrie 2008, Târgu-Mureș:
Conferința internațională de Studii Teatrale: *Teatru și dramaturgie interculturală*

- Coordonator al Conferinței.

1-2 decembrie 2007, Târgu-Mureș:
Conferința internațională de Studii Teatrale: *Teatrul – rolul în teatru: repere culturale, repere psiho-sociale*

- Moderator secțiune *Teatrul: rolul în teatru – repere culturale, repere psiho-sociale*

25-26 noiembrie 2006, Târgu-Mureș:
Conferința internațională de Studii Teatrale:
„Interpretarea teatrală”.

- Moderator secțiune *Relația dintre instituția teatrală și creația artistică. Estetică și doctrine teatrale.*

13-14 mai 2006, Blaj, *Blajul cultural. Valori istorice – valori actuale*: „Ornamente antropomorfe, animaliere și vegetale în incunabilele Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române”.

| 8

4-6 noiembrie 2004, Târgoviște: Sesiunea de comunicări științifice „Valori bibliofile din patrimoniul cultural național”, secțiunea Manuscrise. Lucrare prezentată: *Manuscrise orientale din Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române.*

EDUCAȚIE ȘI FORMARE
DIPLOME

2005- 2011: Academia Română – Institutul de Istorie
„George Bariț” Cluj-Napoca
Tema de cercetare: *Carte și tipar în secolele XV-XVII. Fizionomie, artă și tehnică tipografică în secolele XV-XVII.*

Domeniul: Istorie

Coordonator: Prof. Univ. Dr. Nicolae Edroiu –
membru corespondent al Academiei Române

Diploma obținută: Doctor

1999- 2001: Universitatea Națională de Artă Teatrală și
Cinematografică „I.L. Caragiale” București
Tema de cercetare: *Cercul lumii la D.R. Popescu*
Domeniul: Teatru
Coordonator: Prof. Univ. Dr. Ileana Berlogea
Diploma obținută: Doctor

1998-1999: Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca –
Facultatea de Litere
Profilul: Artă teatrală
Specializarea: Artă teatrală și spectacologie
Diploma obținută: Diplomă de studii aprofundate

1995-1998: Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca –
Facultatea de Litere
Profilul: Artă teatrală
Specializarea: Teatrologie
Diploma obținută: Diplomă de licență

1985-1989: Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca –
Facultatea de Tehnologie Chimică
Profilul: Chimie
Specializarea: Tehnologia materialelor de
construcții

1980-1984: Liceul de chimie industrială „Terapia” Cluj-
Napoca
Profilul: chimie industrială

**CERTIFICATE ȘI
ATESTATE**

Sorin Ion Crișan

Diploma obținută: Diplomă de bacalaureat

1972-1980: Școala generală nr. 17 Cluj-Napoca
(actualmente Școala „Ion Creangă” Cluj-Napoca).

2015 – reconfirmare în calitatea de coordonator de doctorat, prin examen de abilitare – atestat nr. 4884/18.08.2015

| 9

2011 (25.03-25.05, 160 ore curs) – Curs specializare *Formator de formatori* – Institutul de training, Studii și Cercetări PIMMJM Târgu-Mureș (Cod COR 241207, Certificat G Nr. 00047573)

2011 (11 martie, Timișoara): Sesiunea de formare în managementul universitar – Modul „Servicii și suport pentru studenți”, organizat în cadrul proiectului strategic „Îmbunătățirea Managementului Universitar” (Certificat nr. M7/47).

2011 (10 martie, Timișoara): Sesiunea de formare în managementul universitar – Modul „Managementul activităților terțiare”, organizat în cadrul proiectului strategic „Îmbunătățirea Managementului Universitar” (Certificat nr. M6/56).

2011 (4-5 martie, Cluj-Napoca): Sesiunea de formare în managementul universitar – Modul „Managementul cercetării”, organizat în cadrul proiectului strategic „Îmbunătățirea Managementului Universitar” (Certificat nr. M10/60).

2010 (18-19 martie, Cluj-Napoca): Sesiunea pilot de formare în managementul universitar – Modulul „Managementul cercetării”, organizat în cadrul proiectului strategic „Îmbunătățirea Managementului Universitar” (Certificat nr. M10/4).

2009 (14-15 mai, București): Trainingul de formare a Evaluatorilor Interni ARACIS

2008-2012: Ministerul Educației: Membru în Comisia 8 de **Expertți Permanenți ARACIS** – Arte, Arhitectură, Urbanism, Educație Fizică și Sport

2007-2012: Ministerul Educației: **Expert evaluator ARACIS** (evaluare programe de studiu și evaluare instituțională)

2006-2008: Membru și referent științific al Institutului de Studii și Cercetări ale Terorismului

2007-2008, 2010: Ministerul Educației: **Expert evaluator proiecte CNC SIS**

(2007: 5 proiecte evaluate; 2008: 12 proiecte evaluate;

- 2010: 5 proiecte evaluate + evaluare panel)
- 2011-prezent: Ministerul Educației: membru Comisia
Artele Spectacolului –CNATDCU (Consiliul Național
de Acreditare a Titlurilor, Diplomelor și
Certificatelor Universitare)
- 2005-prezent: Ministerul Culturii și Cultelor: Expert
manuscrise-carte veche
Domeniul: Bunuri arheologice și istoric-
documentare: carte veche, manuscris – Atestat de
expertnr. 509 din 11.04.2005
- 2005: Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca –
Facultatea de Litere. Certificat de Competență
Lingvistică – Limba franceză
- 2005 (martie-iunie): Universitatea de Vest Timișoara –
Facultatea de Științe Economice
Profilul: Management de bibliotecă – curs
postuniversitar
Certificat de absolvire
- 2003-2004 (3 module, cu total ore curs: 288): Ministerul
Culturii și Cultelor – Centrul de Perfecționare
Domeniul: Restaurarea și conservarea patrimoniului
național
- 1999 (01.02-29.03): Centrul de pregătire în informatică –
S.A. Cluj-Napoca (cu avizul Ministerului
Învățământului și a Comisiei Naționale de
Informatică)
Specializarea: Informatică
Certificat de absolvire: Operarea și utilizarea
calculatoarelor compatibile IBM-PC
- 1994 (11-15.04, 18-22.07, 14-18.11): Biblioteca Centrală a
Universității de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca și
British Council
Domeniul: Biblioteconomie și Știința Informației
Certificat de absolvire
- 1999 (18-21.05, 16-19.11), 2001 (7-10.05): The British
Council Cluj-Napoca
Domeniul: Tehnologia informației în bibliotecă
modernă
Certificat de absolvire
- 2000 (16-19.05): The British Council Cluj-Napoca
Domeniul: Evaluarea Performanțelor în Biblioteca
Modernă
Certificat de absolvire
- 2002 (22-25.04): The British Council Cluj-Napoca
și Softlink România
Domeniul: Utilizarea Internet-ului și a computerelor

în biblioteca modernă
Certificat de absolvire

1992: MicroInformatica SRL Cluj-Napoca
Specializarea: analist programator asistent
Certificat de absolvire

DIPLOME ȘI PREMII

2015: Medalia Universității de Arte „George Enescu” Iași
pentru promovarea , afirmarea și susținerii culturii
și educației artistice în România

2014: Diplomă de excelență pentru susținerea
învățământului teatral – Universitatea de Vest
Timișoara

2013: Diploma de excelență Rotary pentru promovarea
culturii mureșene – Rotary Club Tîrgu Mureș

2012: Distincția „Crucea șaguniană pentru mireni” –
Mitropolia Ardealului, Arhiepiscopia Ortodoxă a
Sibiului

2012: Diploma de excelență pentru activitatea depusă în
cadrul ARACIS

2003: Ministerul Culturii și Cultelor: Premiul Național
pentru Tineri Creatori – pentru volumul *Jocul
nebunilor*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003

| 11

APTITUDINI ȘI COMPETENȚE PERSONALE

Limba maternă

Româna

Limbi străine cunoscute

Franceza (Certificat de Competență Lingvistică)

Capabilități

- capabilități didactice, manageriale și de mentorat;
- capabilități de relaționare cu mediul profesional și social (multicultural) în care mă aflu;
- capabilități de execuție și de coordonare a activității profesionale și științifice. La Universitatea de Arte Târgu Mureș am deținut, din 2007, funcția de cancelar (v. supra), iar din 2010 funcția de prorector. În cadrul Universității de Arte Târgu-Mureș am coordonat proiecte de cercetare științifică și de dezvoltare; în cadrul Bibliotecii Academiei Române am coordonat proiecte de cercetare și dezvoltare și am obținut finanțări importante (în anul 2002 am obținut o finanțare de 12.000 dolari SUA pentru

un proiect de informatizare și tehnologizare a instituției), de asemenea am organizat expoziții și am participat la expoziții cu caracter bibliofil și de punere în valoare a rarităților de patrimoniu ale Bibliotecii Academiei.

- În perioada 2000-2006 am coordonat activitatea științifică a Bibliotecii Academiei Române Cluj (cercetarea și valorificarea fondurilor de patrimoniu).
- Am coordonat publicația bială „Biblioteca și Cercetarea, la vol. XXIII-200, XXIV-2004 și XXV-2006)
- Coordonator al colectivului de evaluare a fondului de tezaur și a fondului de patrimoniu al Bibliotecii Academiei Române Cluj
- Cunoștințe de operare calculator: World, Excel, PowerPoint, PageMaker etc.

Activitate publicistică:

1985: Debut literar în revista „Tribuna” nr. 38 (19 septembrie) cu povestirea *Negustorii de crab*

2002: Debut editorial cu volumul de critică *Circul lumii la D.R. Popescu* (Cluj-Napoca, Editura Dacia)

Studii, cronici literare și teatrale, eseuri și proză în revistele: „Tribuna”, „Steaua”, „Teatrul Azi”, „Contrafort”, „Symbolon”, „Vatra”, „Minerva”, „Teatrul Național”, „Apostrof”, „Sargetia”, „Biblioteca și Cercetarea”, „Thalia”, „Rampa”, „Jurnal teatral”, „Domino”, „Napoca Universitară”, „Caiete silvane”, „Măine”, „Mesagerul transilvan”, Suplimentul literar-artistic „Tineretul liber”, „Libraria”, „Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Studia Dramatica”, „Jurnalul Artelor Spectacolului” etc. (v. Lista de lucrări).

Alte activități:

Past-President 2013-2014 E-Club Rotary „Renașterea”, District 2241 – România-Republica Moldova

PERSOANE CE POT OFERI REFERINȚE:

Prof. univ. dr. Marius Porumb – Membru al Academiei Române – Director Institutul de Arheologie și Istoria Artei Str. C. Daicoviciu, nr. 2, 400020 Cluj-Napoca, Tel.: 0264 591125

Prof. univ. dr. Béres András – Universitatea de Artă Teatrală Târgu Mureș (Str. Köteles Sámuel nr. 6, tel. 0265-266281)

Prof. univ. dr. Ion Vartic – Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca – Facultatea de Litere (Str. Horea nr. 31, tel. 0264-594898)

REFERINȚE CRITICE

1. EDROIU, Nicolae, *Prefață*, în: Sorin Crișan, *Arta, fizionomia și circulația cărții în Transilvania secolelor XV-XVI (Cu o scurtă introducere la tiparul european)*, Cluj-Napoca, Editura Avalon, 2014, pp. 5-6 (ISBN 978-606-92563-7-4).
2. PARÁSZKA Boróka, în: *Sütő, a megkerülhetetlen – konferencia az életműről*, în: „Erdélyi Riport”, nr. 43 (547), november 2014, p. 15 (ISSN 1583-3402).
3. FLOREA, Ioana, *Universitatea de Artă Teatrală are un rector mai mult decât „calificat”*, în: „Cuvântul liber”, anul XXVI, nr. 123 (6331), sâmbătă, 28 iunie 2014, p. 6. (ISSN 12214310)
4. KRISTINKA, Alina, *Crișan, Sorin*, în: *Literatura română. Dicționarul autorilor români contemporani*, Editura Areal, Ploiești, 2013, pp. 83-84 (ISBN 978-973-8659-1-3).
5. TODEA, Ana, *Sorin I. Crișan*, în: *Portrete mureșene. Dicționar biobibliografic*, Biblioteca Județeană Mureș, Târgu-Mureș, 2013, pp. 111-113 (ISBN 978-973-0-14068-2).
6. BOLDEA, Iulian, *Vocația teatrului*, în: „Apostrof”, Anul XXIII, nr. 9 (268), 2012, p. 26-27 (ISSN 1220-3122).
7. MIHALACHE, Carmen, *Despre teatru ca formă sublimă de trădare a realității*, în: „Ateneu”, An 49, Nr. 7-8 (515-516), 2012, p. 23 (ISSN 1221-5813).
8. BOLDEA, Iulian, *Teatrul ca „trădare” a realității*, în: „Vatra”, nr. 2. 2012, pp. 56-57 (ISSN 1220-6334); articol reluat în: „LitArt”, nr. 3 (24), 2012, pp. 1, 7 (ISSN 2067-5240).
9. MOTROC, George, *Sorin Crisan – Sublimul trădării*, în: „Comunique”, nr. 8-9, An V, 2011-2012, pp. 206-207 (ISSN: 1842-9130). V. și http://townportal.ro/carti/_comentator-george-motroc/sorin-crisan-sublimul-tradarii/#more-4785, la 25 ianuarie 2012.
10. MORARIU, Mircea, *Meandrele unui parteneriat*, în „Teatrul azi”, nr. 10-11, 2011, pp. 184-186 (ISSN 0010-8243; ISSN 1220-4676).
11. MOTROC, George, *„Teatru și cunoaștere”*, în „Comunique”, nr. 6-7, 2010, p. 185 (ISSN: 1842-9130).
12. CRĂCIUN, Boris; CRĂCIUN-COSTIN, Daniela, *1500 scriitori români clasici și contemporani*, un dicționar bibliografic esențial, Iași, Editura Porțile Orientului, 2010, p. 154 (ISBN 978-973-7863-62-1).
13. MORARIU, Mircea, *Cunoașterea teatrului*, în „Teatrul azi”, nr. 1-2, 2008, pp. 220-222 (ISSN 0010-8243; ISSN 1220-4676).
14. ***, *Sorin Crisan – Teatrul de la rit la psihodrama*, în: <http://www.psihodrama.ro/metoda/psihodrama/bibliografie/bibliografie-romana/> pagină web consultată la 22.01.2013.

15. BÁCSMiklós, *Fishingbowlteatral*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”.
Seria: „Studia Dramatica”, vol. 53, nr. 1, 2008, pp. 255-256 (ISSN: 1842-2799).
16. MOCANU, Adina, *Teatru șicunoaștere*, în „Mozaicul”, anul IX, nr. 12 (122),
2008, p. 16 (ISSN 1454-2293).
17. MORARIU, Mircea, *Teatrul asemenea unui vis lecuit de crize*, în „Teatrul
azi”, nr. 11-12, 2008, pp. 220-222 (ISSN 0010-8243; ISSN 1220-4676).
18. GHITULESCU, Mircea, *Sorin Crișan și teatrologia heideggeriană*, în
„Convorbiri literare”, nr. 5 (113), 2005, pp. 130-131; articol reluat în
„Teatrul azi”, nr. 3-4, 2005, pp. 200-202 (ISSN 0010-8243; ISSN 1220-4676).
V. și: <http://convorbiri-literare.dntis.ro/GHITULESCUmai5.html>.
19. MORARIU, Mircea, *Teatru, viață și vis*, în „Familia”, nr. 7-8, iulie-august, 2005,
pp. 235-236 (ISSN 1220-3149).
20. MANTA, Marius, *Jocul nebunilor*, în „Ateneu”, An 42, Nr. 6, 2005, p. 7 (ISSN
1221-5813).
21. SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU, Teodor, *„Jocul nebunilor” – o panoramă a „lumii pe
dos”*, în „Caiete silvane”, nr. 8, 2005, p. 2 (ISSN 1454-3028).
22. IONESCU, Irina, *Nimic din bălciul cotidian*, în „Teatrul azi”, nr. 3, 2004, p. 116
(ISSN 1220-4676).
23. MORARIU, Mircea, *Jocul nebunilor*, în „Familia”, nr. 4, 2004, pp. 84-85 (ISSN
1220-3149).
24. CÎNTEC, Oltița, *Hermeneutică teatrală*, în „Cronica”, nr. 3, 2004 (ISSN 1220-4560).
25. PAVEL, Laura, *Arlechino – model cultural, model existențial*, în Sorin Crișan,
Jocul nebunilor, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2003, pp. 5-11 (ISBN 973-35-1684-8).
26. MORĂRESCU, Jeana, *D.R. Popescu și „circul” fenomenologic*, în „Caiete
critice”, nr. 3-5 (185-187), 2003, pp. 138-142 (ISSN 1220-6350).
27. SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU, Teodor, *„Lumea pe dos” vs „circul lumii”*, în „Caiete
silvane”, nr. 1-2, 2003, pp. 196-197 (ISSN 1454-3028).
28. GHITULESCU, Mircea, *Teatrul lumii și circul lumii*, în „Teatrul azi”, nr. 1-2,
2003, p. 93 (ISSN 1220-4676).
29. MORARIU, Mircea, *Circul lumii la D.R. Popescu*, în „Familia”, nr. 1, 2003, pp.
117-119 (ISSN 1220-3149).
30. GROZA, Claudiu, *Lumea ca un circ*, în „Apostrof”, nr. 1, 2003, p. 8 (ISSN
1220-3122).
31. COLCERIU, Romana, *Circul pe dos*, în „Vatra”, An 29, Nr. 11-12, 2002, pp.
184-185 (ISSN 1220-6334).

INTRĂRI ÎN
KARLSRUHER VIRTUELLER KATALOG (KVK)

Volume:

| 15

1. *Cercul lumii la D.R. Popescu* (Studiu critic), Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002 (ISBN 973-35-1433-0).
 - ✓ Worldcat
 - ✓ Gateway Bayern (BVB)
 - ✓ COPAC
 - ✓ Library of Congress
 - ✓ Hathi Trust Digital Library
 - ✓ Union Catalog of Canada
 - ✓ ISNI
 - ✓ NEBIS
2. *Jocul nebunilor* (Studiu critic), cu o prefață de Laura Pavel, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003 (ISBN 973-35-1684-8)
 - ✓ Worldcat
3. *Teatru, viață și vis. Doctrină regizorală* (Studii), Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2004 (ISBN 973-9787-83-7).
 - ✓ Worldcat
 - ✓ COPAC
 - ✓ Library of Congress
 - ✓ Union Catalog of Canada
 - ✓ ISNI
4. *Teatrul de la rit la psihodramă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2007 (ISBN 978-973-35-2278-2)
 - ✓ Worldcat
5. *Teatru și cunoaștere*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2008 (ISBN 978-973-35-2430-4)
 - ✓ Worldcat
6. *Sublimul trădării. Pentru o estetică a creației teatrale*, București, Editura Ideea Europeană, 2011 (ISBN 978-606-594-082-6)
 - ✓ Worldcat
 - ✓ Google Books

Studii:

1. *Einleitung* (Prefață), în Alina Mazilu, Medana Weident, Irina Wolf (Hg.), *Das rumänische Theater nach 1989. Seine Beziehungen zum deutschsprachigen Raum*, Berlin, Frank & Timme GmbH Verlag, 2011 (ISBN 978-3-86596-290-4), pp. 13-16. | 16
 - ✓ Booklooker; Libri.de GmbH;
Zentrales Verzeichnis Antiquarischer Bücher; Amazon.de; Adebooks;
Worldcat; Verbundkatalog Luxemburg;
Französische Nationalbibliothek; Google Books;
Swissbib; Staatsbibliothek zu Berlin; COPAC;
Österreichischer Bibliothekenverbund; Gesamtkatalog;
Verbundkatalog GBV; BVB; SWB etc.
2. *The Transylvanian Printing in the 16th-17th century*, în: Iulian Boldea (coord.), *Memory, Identity and Intercultural communication*, Editioni Nuova Cultura, Roma, 2012, pp. 147-156 (ISBN: 9788868120016); reluat în: „Journal of Romanian Literary Studies”, Issue no. 3, 2013, pp. 46-51 (ISSN: 2248 – 3004)
 - ✓ Google Books; NEBIS; Catalogo de Servizio Bibliotecario Nazionale;
Swissbib; National Library of France; Catalogo Colectivo REBIUN;
SUDOC, French Union Catalog; Worldcat; Amazon.de;
3. *Les Incunables de la Bibliothèque de l'Académie roumaine*, în „Transylvanian Review”, vol. XXI, nr. 2, 2012, pp. 138-148 (ISSN: 1221-1249, revistă cotate ISI).
 - ✓ Worldcat;

12 februarie 2016

LISTA DE LUCRĂRI

| 17

Teze de doctorat:

1. *Cercul lumii la D.R. Popescu*, conducător de doctorat: prof. univ. dr. Ileana Berlogea, Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” București; data susținerii tezei: 28 sept. 2001.
2. *Carte și tipar în secolele XV-XVII. Fizionomie, artă și tehnică tipografică în secolele XV-XVII*, conducător de doctorat: prof. univ. dr. Nicolae Edroiu, membru corespondent al Academiei Române – Institutul de Istorie „G. Bariț” Cluj-Napoca, Academia Română; data susținerii tezei: 26 oct. 2011.

Cărți publicate ca unic autor:

1. *Arta, fizionomia și circulația cărții în Transilvania secolelor XV-XVI (Cu o scurtă introducere la tiparul european)*, prefață de Nicolae Edroiu, Cluj-Napoca, Editura Avalon, 2014 (ISBN: 978-606-92563-7-4).
2. *Sublimul trădării. Pentru o estetică a creației teatrale*, București, Editura Ideea Europeană, 2011 (ISBN: 978-606-594-082-6).
3. *Teatru și cunoaștere*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2008 (ISBN: 978-973-35-2430-4).
4. *Teatrul de la rit la psihodramă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2007 (ISBN: 978-973-35-2278-2).
5. *Teatru, viață și vis. Doctrină regizorală (Studii)*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2004 (ISBN: 973-9787-83-7).
6. *Jocul nebunilor* (Studiu critic), cu o prefață de Laura Pavel, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003 (ISBN: 973-35-1684-8, Premiul Național 2003 oferit de Ministerul Culturii și Cultelor).
7. *Cercul lumii la D.R. Popescu* (Studiu critic), Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002 (ISBN: 973-35-1433-0).

Studii:

1. *Du rêve à la rêverie dans le théâtre postdramatique. A quoi sert l'hyperréalité ?*, în : Anikó Ádám, Anikó Radvánszky & François Soulages (Sous la direction), *L'homme qui rêve*, Paris, L'Harmattan, 2015, pp. 188-196 (ISBN : 978-2-343-08041-3, EAN : 9782343080413).
2. *Alexa Visarion – pentru un teatru fără verdict*, în : Elena Saulea (coord.), *Alexa Visarion sau destinul vocației*, Iași, Editura Junimea, 2015, pp. 95-102 (ISBN : 978-973-37-1870-3).

3. *Maestrul și ucenicul său (Prefață)*, în: Florin Vidamski, *Drumul spre spectacol prin metoda David Esrig. Pentru un teatru existențial*, Bistrița/Iași, Editura Charmides/ Editura Artes, 2015, pp. 7-21 (ISBN : 978 606-8513-81-2; ISBN: 978 606-547-267-9).
4. *Sütő András és az etika képzésének állandósága*, în: Lázok János(Ed.), *(M)ilyengazdagok vagyunk(?)*. *Sütő András-műhelykonferencia*, Polis – UArtPressKolozsvar – Marosvásárhely, 2015, pp. 83-90, 279-280 (ISBN Polis: 978-606-542-055-7 ISBN UArtPress: 978-606-8325-20-0).
5. *Memorie și uitare în jocul psihodramatic*, în: „Revista română de psihodramă”, nr. 4, 2015, pp. 53-57 (ISSN: 2344 – 1062, ISSN: L 2344 – 1062).
6. *Pedagogia teatrului sau Pentru o educație a devenirii artistice (Prefață)*, în: Alina-Maria Perțea, *Teatrul ca joc și metodă de formare*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2014, pp. 3-20 (ISBN: 978-606-12-0704-6).
7. *Psychodrama and the utopian playing*, în: „Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Studia Dramatica”, No. 2, 2014, pp. 79-96 (ISSN: 1842-2799).
8. *Forme utopice ale jocului psihodramatic*, în: „Revista română de psihodramă”, nr. 2, 2014, pp. 17-19 (ISSN: 2344 – 1062, ISSN: L 2344 – 1062).
9. *Prefață*, în: Gelu Badea, *Prințul minor. Radu Penciulescu – pedagogie și creație*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013, pp. 9-27 (ISBN: 978-973-757-937-9).
10. *Laudatio George Banu*, în: Iulian Boldea, Ștefana Pop-Curșeu (coord.), *Aproape de scenă, George Banu. Eseuri și mărturii*, București, Cartea Veche, 2013, pp. 343-348 (ISBN: 978-606-588-624-7).
11. *The Transylvanian Printing in the 16th-17th century*, în: Iulian Boldea (coord.), *Memory, Identity and Intercultural communication*, Editioni Nuova Cultura, Roma, 2012, pp. 147-156 (ISBN: 9788868120016); reluat în: „Journal of Romanian Literary Studies”, Issue no. 3, 2013, pp. 46-51 (ISSN: 2248 – 3004).
12. *Les Incunables de la Bibliothèque de l'Académie roumaine*, în „Transylvanian Review”, vol. XXI, nr. 2, 2012, pp. 138-148 (ISSN: 1221-1249, revistă cotate ISI).
13. *Un bestseller masonic: Constituția lui Anderson*, în: „Trivium. Revistă de gândire simbolică”, anul IV, nr. 1 (10), ianuarie-martie 2012, pp. 104-112 (ISSN: 2067-192X).
14. *Moarte și renaștere*, în: „Trivium. Revistă de gândire simbolică”, anul III, nr. 3 (8), iulie-septembrie 2011, pp. 521-532 (ISSN: 2067-192X).
15. *Einleitung (Prefață)*, în Alina Mazilu, Medana Weident, Irina Wolf (Hg.), *Das rumänische Theater nach 1989. Seine Beziehungen zum deutschsprachigen Raum*, Berlin, Frank & Timme GmbH Verlag, 2011, pp. 13-16 (ISBN: 978-3-86596-290-4).
16. *A manipula, a persuada (Scurt excurs estetic al artei teatrului)*, în: *În reluare, manipularea*, Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2010, pp. 87-93 (ISBN :978-973-8406-98-8).

17. *Intonațiile metaforei sau despre jocurile asemănării*, în „Jurnalul Artelor Spectacolului”, nr. 2, 2010, pp. 37-54 (ISSN : 2066-8988).
18. *Dialogicul în arta teatrului*, în „Symbolon”, anul XI, nr. 18, 2010, pp. 97-111 (ISSN: 1582-327-X), studiu reluat în: „Vatra”, nr. 8, 2011, pp. 26-33 (ISSN: 1220-6334);
v. și: http://www.romaniaculturala.ro/images/articole/Vatra_p.17-64.pdf.
19. *Theatre: metaphor and the sublime of betrayal*, în „Symbolon”, anul X, nr. 17, 2009, pp. 41-51 (ISSN : 1582-327-X).
20. *Teatrul și formele paradoxului*, în „Jurnalul Artelor Spectacolului”, nr. 1, 2009, pp. 24-34 (ISSN : 2066-8988).
21. *Circulația cărții în secolul al XVI-lea, în Transilvania (I-II)*, în „Caiete silvane”, anul V, nr. 6 (53), iunie 2009, pp. 19-22, anul V, nr. 7-8 (54-55), iulie-august 2009, pp. 51-64 (ISSN: 1454-3028).
22. *The Theatre of Presence – the Theatre of Absence. Tadeusz Kantor and the limits of memory*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Studia Dramatica”, No. 2, 2008, pp. 105-114 (ISSN: 1842-2799).
23. *Editori în Europa secolului al XVI-lea*, în „Caiete silvane”, anul IV, nr. 3 (38), 2008, pp. 28-35 (ISSN : 1454-3028).
24. *Manuscrise orientale din fondul Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române*, în Ioan Chindriș (coord.), *Școala ardeleană*, vol. II, Editura „Episcop Vasile Aftenie”, Oradea, 2007, pp. 270-275 (ISSN : 1843-8164).
25. *Centre școlare tipografice în secolul al XVI-lea (Germania, Italia, Franța)*, în „Libraria”, nr. VI, 2007: Studii și cercetări de bibliologie (29 pag.), pp. 247-275 (ISSN : 1582 – 4468).
26. *Deconstruction: the inter-subjectivity of the theatrical discourse*, în „Symbolon”, anul VIII, nr. 13, 2007, pp. 6-13 (ISSN: 1582-327-X).
27. *Teatralitatea sau în căutarea specificității teatrului*, în „Symbolon”, anul VIII, nr. 12, 2007, pp. 33-41 (ISSN: 1582-327-X).
28. *Acțiunea dramatică*, în „Symbolon”, anul IX, nr. 13, 2007, pp. 140-149 (ISSN: 1582-327-X).
29. *Interpretarea dramatică – interpretarea scenică*, în „Symbolon”, anul VII, nr. 11, 2006, pp. 151-157 (ISSN: 1582-327-X).
30. *Teatrul de la psihodramă la dramaterapie (I-II)*, în „Caiete silvane” nr. 4 (16), 2006, p. 14; nr. 5 (17), 2006, p. 21 (ISSN: 1454-3028).
31. *Bertolt Brecht și lectura scenică activă*, în „Biblioteca și Cercetarea”, vol. XXIV, 2004, pp. 249-257 (ISBN : 973-7987-59-4).
32. *„Act” și „fenomen tetral”*, în „Symbolon”, an. IV, nr. 2, 2003, pp. 42-47 (ISSN: 1582-327-X).
33. *Cercul lumii*, în „Biblioteca și Cercetarea”, vol. XXIII, 2002, pp. 88-106 (ISBN : 973-7987-59-4).
34. *Theatrical mannerism*, în „Transylvanian Review”, nr. 3, 2000, pp. 125-128 (ISSN : 1221-1249).

35. *Cercul lumii* (studiu), I, în „Biblioteca și Cercetarea”, XXII, 2000, pp. 85-95 (ISBN :973-7987-59-4).
36. *Câteva precizări asupra paterinității piesei „Occisio Gregorii în Moldavia Voda tragedice expressa”*, în „Biblioteca și Cercetarea”, vol. XIX, Cluj, 1995, pp. 71-74 (ISBN :973-7987-59-4).
37. *Câteva aspecte ale ortodoxismului și greco-catolicismului, în Transilvania, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea* (în colab. cu Dan Alb), în „Sargetia”, XXV, 1992-1994, pp. 283-286 (ISSN: 1013-4255).
38. *Gheorghe Bogdan Duică și „Societatea de mâine”*, în Pestrea-Suciu, Steluța; Tatușescu, Monica (coord.), *Bogdanii - o familie de cărturari*, Brașov, 1994, pp. 82-90.

Proză:

1. *Negustorii de crabi* (povestire), în „Tribuna”, nr. 38, 1985;
2. *Ochiul Altosiei* (povestire), în „Tribuna”, nr. 42, 1988.
3. *Colivie pentru colivie și flaut* (povestire), în „Tribuna”, nr. 44, 1990.
4. *A zecea noapte* (povestire), în „Suplimentul literar artistic Tineretul liber”, nr. 28(8), 1991.
5. *Povestea unui spânzurat* (povestire), în „Suplimentul literar artistic Tineretul liber”, nr. 28(80), 1991.

Interviuri:

1. *Sunt interesat să văd dacă imaginarul joacă un rol major în construcțiile utopice*, interviu realizat de George Motroc, în: „Comunique”, nr. 8-9 , An V, 2011-2012, pp. 206-207 (ISSN: 1842-9130).
2. *Merg pe principiul construirii pe ceea ce avem!*, interviu realizat de Alin Zaharie, în: „Zi de Zi”, 20 decembrie 2011.
3. *Politika – csak a kapuig*, interviu realizat de Farkas Istvan, în: „Új Magyar Szó”, 23. 12. 2011.
4. *Pentru mine nu-i important cine-i rector*, interviu realizat de Alin Zaharie, în: „Zi de Zi”, 8-10 iulie 2011.
5. *Calificativ de încredere ridicat pentru UAT*, interviu realizat de Alin Zaharie, în: „Zi de Zi”, 22 aprilie 2011.
6. *Cartea de vizită a Bibliotecii Academiei Române*, interviu realizat de Elena Chiorean, în: „Adevărul de Cluj”, marți, 23 august 2005, p. 7.

Articole publicate în periodice:

1. *Cred în sistemul de apărare și autocontrol al literaturii* (interviu cu prozatorul Tudor Dumitru Savu), în „Napoca Universitară”, nr. 5, 1988.
2. *Hainele fricii*, în *Dosarele Revoluției*, Editor: Revista „Tribuna”, Cluj, 1990.

3. *Virgil Fulicea - sculptor al conștiinței neamului românesc* (eseu), în „Vatra Românească”, nr. 5, 1990.
4. *Iorga - un Ahasverus mântuitor* (eseu), în „Vatra Românească”, nr. 5, 1990.
5. *Instituții culturale la zi. Biblioteca Academiei Române* (reportaj), în „Mesagerul Transilvan”, nr. 124, 1991.
6. *Horia Munteanu. Noaptea exilatului* (cronică literară), în „Mesagerul Transilvan”, nr. 122, 1991.
7. *Regal critic* (cronică teatrală), în „Mesagerul Transilvan”, nr. 122, 1991.
8. *Proaste păpuși, mari adevăruri* (cronică teatrală), în „Mesagerul Transilvan”, nr. 92, 1991.
9. *O premieră de excepție* (cronică teatrală), în „Mesagerul Transilvan”, nr. 80, 1991.
10. *Mireasa cu gene false* (cronică teatrală), în „Minerva”, nr. 53, 1995.
11. *Omorul în catedrală* (cronică teatrală), în „Minerva”, nr. 53, 1995.
12. *Efectul razelor gama asupra anemonelor* (cronică teatrală), în „Minerva”, nr. 56-57, 1996.
13. *Pașcu Balaci: Muntele osândiților* (cronică literară), în „Minerva”, nr. 56-57, 1996.
14. *Spectacol electroșoc* (cronică literară), în „Tribuna”, nr. 20, 1996.
15. *Teatrul din munți* (cronică literară), în „Steaua”, nr. 3, 1996.
16. *Regina mamă* (cronică teatrală), în „Steaua”, nr. 3, 1996.
17. *Mater* (cronică teatrală), în „Steaua”, nr. 4-5, 1996.
18. *Teatru tânăr profesionist* (cronică teatrală), în „Steaua”, nr. 4-5, 1996.
19. *Despre o excelență a suferinței* (cronică teatrală), în „Tribuna”, nr. 26, 1996.
20. *Marcel Proust et le théâtre* (cronică literară), în „Contrafort”, nr. 9, 1996.
21. *Astă seară: Lola Blau* (cronică teatrală), în „Contrafort”, nr. 10, 1996.
22. *Comedie pe întuneric* (cronică teatrală), în „Steaua”, nr. 9-10, 1996.
23. *Teatrul lui L.M. Arcade* (cronică literară), în „Steaua”, nr. 9-10, 1996.
24. *Nu poți trece cu capul prin zid* (cronică teatrală), în „Steaua”, nr. 11-12, 1996.
25. *Opera de trei parale* (cronică teatrală), în „Contrafort”, nr. 11-12, 1996.
26. *Între Scylla și Carybda*, cronică literară, în „Jurnal teatral”, nr. 1, 1996.
27. *Becket* (cronică teatrală), în „Steaua”, nr. 1, 1997.
28. *Esența actorului* (cronică teatrală), în „Tribuna”, nr. 7, 1997.
29. *Gala Teatrelor Naționale* (cronică teatrală), în „Contrafort”, nr. 1, 1997.
30. *Matei Vișniec - teatru descompus* (cronică literară), în „Apostrof”, nr. 4, 1997.
31. *Adrian Roman. Adrian Moraru. Pavel Bartoș. Radu Afrim* (cronică teatrală), în „Domino”, nr. 1, 1997.

32. *Revizorul - un itinerant* (cronică teatrală), în „Domino”, nr. 2, 1997.
33. *Cântecul lebedei* (cronică teatrală), în „Domino”, nr. 2, 1997.
34. *Ursul* (cronică teatrală), în „Domino”, nr. 2, 1997.
35. *Vlad Massaci șilecția lui Ionescu* (cronică teatrală), în „Domino”, nr. 3, 1997.
36. *Ultimul act* (cronică teatrală), în „Steaua”
37. *Noaptele călugăriței portugheze* (cronică teatrală), în „Contrafort”, nr. 4, 1997
38. *Sextil Pușcariuși teatrul ibsenian* (cronică literară), în „Biblioteca și Cercetarea”, vol. XX.
39. *Dramaturgul - o amantă ratată?* (eseu teatral), în „Contrafort”, nr. 5, 1997.
40. *Nunta* (cronică dramatică), în „Contrafort”, nr. 10-11, 1997
41. *Festivalul de teatru de la Varna* (cronică dramatică), în „Teatrul Național”, nr. 4, 1997.
42. *Festivalul Național de Teatru* (cronică dramatică), în „Contrafort”, nr. 12, 1997.
43. *Antonin Artaud - teatrul și dublul său* (cronică literară), în „Contrafort”, nr. 8, 1997
44. *Cinismul unui filosof* (cronică dramatică), în „Rampa”, nr. 25, 1997.
45. *Producția kitsch* (eseu), în *Clujul în 300 images*, Cluj, 1997.
46. *Balta Zeiței* (povestire), în „Tribuna”, nr. 24, 1997.
47. *Recursul la memorie*, (cronică literară), în „Contrafort”, nr. 9, 1997.
48. *Hamlet* (cronică teatrală), în „Jurnal teatral”, nr. 2, 1996.
49. *Festivalul Național de Teatru* (cronică teatrală), în „Contrafort”, nr. 12, 1997.
50. *Jerzy Grotowski sau teatrul esenței* (cronică teatrală), în „Contrafort”, nr. 2-3, 1999
51. *Spațiul vid la Tadeusz Kantor și Peter Brook* (cronică teatrală), în „Contrafort”, nr. 4, 1999
52. *Tadeusz Kantor - teatrul memoriei* (cronică teatrală), în „Teatrul azi”, nr. 7-8-9, 1999.
53. *Jocul între pasiune și patimă* (cronică teatrală), în „Teatrul azi”, nr. 7-8-9, 1999.
54. *Un spectacol ratat* (cronică teatrală), în „Teatrul azi”, nr. 1 și 2, 2000.
55. *O primă zi* (cronică teatrală), în rev. Festivalului tânărului actor, august 2000.
56. *Colonelul și păsările* (cronică teatrală), în „Teatrul azi”, nr. 9-10, 2003.
57. *Tudor Mușatescu și tentația perenității*, în „Teatrul azi”, nr. 3-4-5, 2003.
58. *Cartea de vizită a Bibliotecii Academiei Române* - interviu cu Dr. Sorin Crișan, în: „Adevărul de Cluj”, 23 august 2005, p. 7.
59. *Teatralitatea - un concept contemporan* (cronică teatrală), în: „24 ore mureșene”, 15 noiembrie 2007.

Sorin Ion Crișan

60. *Teatrul răscumpără timpul pierdut*, în: „Zi de Zi”, Târgu Mureș, 26 martie 2012.

12 februarie 2016

| 23

Contracte de dezvoltare culturală cu instituții din țară și străinătate

1. Coordonator proiect POSCCE-A2-O2.2.4-2009-3: 2010 – Proiect „Creșterea eficienței cercetării teatrale prin îmbunătățirea sistemului de management și a capacității de atragere de fonduri pentru Universitatea de Arte Târgu-Mureș” – Adresa MECT, Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică nr. 455/07.12.2009. Valoarea contractului = 391.200 lei, adică 95.000 Euro.
2. *Director de proiect*: 2008 – Proiect internațional de dezvoltare/creație artistică: Realizarea producției spectacolului *Urâtul* de Marius von Mayenburg (spectacol în cadrul Atelierului Academic al UAT Târgu Mureș). Proiect câștigat prin concurs internațional, organizat de Fundația „SzülőfőbAlap” – Budapesta (Ungaria). Finanțare din partea „SzülőfőbAlap”: 1.200.000 Ft, adică cca 5.000 Euro – Adresa nr. 4875/2008. Valoarea proiectului (finanțare externă + buget propriu): peste 10.000 Euro.
3. *Director de proiect*: 2008 – Proiect de dezvoltare: Realizarea volumului 13/2007 al *Revistei de științe teatrale Symbolon* – Contract încheiat cu Guvernul României - Departamentul pentru Relații Interetnice, Contract nr. 202/13.08.2008. Valoarea contractului: 9200 RON = 2400 Euro.
4. *Director de proiect*: 2008 – Contract de dezvoltare culturală cu instituții din țară: Organizarea Festivalului Universităților de Teatru cu Participare Internațională – Contract încheiat cu Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului. Adresa nr. 38872R/15.10.2008. Valoarea contractului: 20.227 RON = cca 5300 Euro.
5. *Director de proiect*: 2001 – Proiect de dezvoltare: Automatizarea și informatizarea Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca. Hotărârea Consiliului local al municipiului Cluj-Napoca nr. 220/03.05.2001. Valoarea contractului: 12.000 USD (adică echivalentul a peste 12000 Euro, la cursul BNR euro-dolar, la data Hotărârii).

Cărți în pregătire:

1. *De la utopia teatrului la teatrul utopic* – studiu de estetică a teatrului

Volume coordonate:

1. *Symbolon* (Universitatea de Artă Teatrală Târgu-Mureș) – nr. 12/2007, nr. 13/2007.
2. *Biblioteca și Cercetarea* (Biblioteca Academiei Române, Cluj-Napoca) – vol. XXIII (2002), XXIV (2004), XXV (2006).

Teze de doctorat coordonate:

1. RADU NICA, *Istoria Teatrului German din Sibiu* – anul susținerii tezei: 2010 (O.M. 4387/06.06.2011)
2. NICULAE CRISTACHE, *Formarea actorului. Instrumentele metodei Chubbuck* – anul susținerii tezei: 2011 (O.M. 3639/27.03.2012)
3. IOAN ARDELEAN, *Stanislavski și teatrul american de azi* – anul susținerii tezei: 2013 (O.M. 5581 MD/03.12.2013)
4. ALINA PERȚEA, *Pedagogia teatrală. Aplicabilitatea, utilitatea și eficacitatea mijloacelor pedagogiei teatrale în cercetare practică* – anul susținerii tezei: 2013 (O.M. 5581 MD/03.12.2013)
5. VLAD RĂDESCU, *Teatrul românesc și experiențele culturale postdecembriste* – anul susținerii tezei: 2013 (O.M. 5581 MD/03.12.2013)
6. ANDA CADARIU, *Poetic sau politic? Teatrul alternativ în Polonia (1954-1989)* – anul susținerii tezei: 2013 (O.M. 165/07.04.2014)
7. MARIA-MAGDALENA KELEMEN (cas. Florea), *Istoria teatrului târgumureșean. Repere instituționale și spectacologice, material iconografic și comentarii critice (de la primele forme de manifestare teatrală, până la sfârșitul secolului al XX-lea)* – anul susținerii tezei: 2014 (O.M. 634/11.11.2014)
8. ȘTEFAN ROMAN, *Teatralitatea scrierilor epice beckettienne* – anul susținerii: 2014 – anul susținerii tezei: 2014 (O.M. 634/11.11.2014)
9. CLAUDIA MAIOR, *Reguli, interdicții, tabuuri. De la ritual la reprezentarea teatrală* – anul susținerii tezei: 2014 (O.M. 694/10.12.2014)
10. SABIN SABADOȘ, *Teatrul de la substanțialitate la metafizică. Contribuții la estetica teatrală românească în prima jumătate a secolului al XX-lea* – anul susținerii tezei: 2014 (O.M. 694/10.12.2014)
11. LUMINIȚA PRAJA, *Cuvânt-Mișcare-Tăcere* – anul susținerii tezei: 2014 (O.M. 694/10.12.2014)
12. CRISTINA IUȘAN, *Corpul actorului și dansul contemporan. De la mimesis la formele libertății artistice* – anul susținerii tezei: 2014 (O.M. 694/10.12.2014)
13. EUGEN PASAREANU, *Forțe care acționează asupra teatrului: de la centrifuga descompunerii la centripeta cimentării* – anul susținerii tezei: 2015 (O.M. 4643/30.07.2015)
14. MARIA ORQUIDEA LEITE DE FARIA BORGES-BISPO, *L'action du théâtre de la seconde moitié du dix-huitième siècle* – anul susținerii tezei: 2015 (O.M. 4643/30.07.2015)

TUDOR VIANU ȘI ESTETICA ARTEI ACTORULUI

Prof. univ. dr. habil. Sorin Crișan

Asupra operei lui Tudor Vianu s-au aplecat numeroase personalități ale culturii române: Eugen Lovinescu, George Călinescu, Lucian Blaga, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Nicolae Balotă, Henri Zalis, Zigu Ornea, George Gană și așa mai departe. Însă, dacă scrierile lui Vianu de estetică și de filosofie a culturii, de analiză stilistică și de istorie literară au stat mereu în atenția exegeților, nu același lucru se poate spune despre lucrările pe care esteticianul român le-a dedicat teatrului. Amintite în treacăt sau chiar ocolite de monografi, acestea au fost considerate secundare în economia unui corpus de texte care, e adevărat, aveau în miezul preocupărilor literatura. Or, citite astăzi, paginile lucrării *Arta actorului* și cronicile teatrale, risipite în revistele vremii, dublează perspectiva estetică asupra creației scenice cu una de psihosociologie culturală. Iar punctul de pornire îl constituie o întrebare pe care Vianu a formulat-o în 1926 și care va reveni constant, sub diferite forme, în analizele pe care autorul le va consacra teatrului: „Este actorul un artist creator?”¹

Arta actorului: intuiție și/sau disimulare

Pentru Vianu, estetica artei actorului se sprijină pe câteva teme esențiale, pe care renumitul universitar le-a explicat – foarte pe scurt și într-un stil apropiat de cel colocvial – în cursul de la Academia de Studii Teatrale a Teatrului Național din București, *Arta actorului*, curs ținut în iarna anului 1932 și apărut în volum la Editura Vremea². Astfel, afirmă Vianu, punctul de pornire al reprezentației l-ar constitui „intuiția dramatică a poetului, care trăiește încă o dată cu unitate și plenitudine în viziunea regizorului.”³ Iar această *intuiție* – manifestată bifrons, mai întâi prin sentimente, apoi prin intelect – pare a fi datoare *intenției* poetice, căreia esteticianul îi atribuie, asemenea lui Georg Simmel, o funcție înăscută, tradusă prin capacitatea (și nevoia) insului uman de a organiza și reorganiza continuu diversele „aspecte” ale lumii, dar și de a le articula în noi forme de creație⁴. Însă, cel care îi alocase o funcție

¹ Tudor Vianu, *Pledoarie pentru actor*, în: *Opere*, vol. 12: *Arte plastice. Arte ale spectacolului. Critică și metodologie literară*, ediție și note de George Gană, Editura Minerva, București, 1985, p. 220.

² Tudor Vianu, *Arta actorului*, Editura Vremea, București, 1932, p. 5.

³ *Ibidem*, p. 10.

⁴ Întrebarea majoră căreia Simmel caută să-i afle răspuns este: „cum poate o personalitate determinată, singulară, să devină dintr-o dată o alta, complet diferită, sau multe altele?” („wie jemand, der eine bestimmte, eigene Persönlichkeit ist, auf einmal zu einer ganz anderen, zu vielen anderen werden könnte?”) – Georg Simmel, *Zur Philosophie des Schauspiels*, în: „Der Morgen. Wochenschrift für deutsche Kultur“, begründet und hrsg. von Werner Sombart, zusammen mit Richard Strauss, Georg Brandes und Richard Muther unter Mitwirkung von Hugo von Hofmannsthal 2. Jg., No. 51/52, Berlin, 18. Dezember 1908, S. 1687. Întrebarea fusese deja consacrată, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, de Denis Diderot, în *Paradox despre actor*: „Dacă e el [adică actorul – n.m.] când joacă, atunci cum va înceta să mai fie el? Dacă nu vrea să fie el,

majoră creatorului și contemplatorului și căruia Vianu îi remarcase „spiritul măsurat al clasicismului”⁵ este Benedetto Croce. Acesta considera esențială *intuiția* în redarea unui obiect artistic:

Activitatea intuitivă intuește în măsura în care exprimă. [...] Picturală sau verbală, muzicală sau oricum altcumva ar fi descrisă sau denumită, în nici una dintre aceste manifestări, expresia nu poate lipsi intuiției de care este propriu-zis indisolubilă.⁶

Prin intuiție se corelează atitudinile estetică și etică, iar „nesocotirea unor regiuni întinse din domeniul valorilor, în avantajul singurei valori estetice, se însoțește totdeauna cu grave defecte omenești.”⁷ Obiectul esteticii se mărginește la frumosul artistic și este întotdeauna generat, adică este *creat*. Aceasta include un proces de normare a procesului de cunoaștere și de interpretare estetică și ne obligă la o strictă separare a rolului pe care îl au creația, artistul și contemplatorul și, ca urmare, la stabilirea a trei momente majore, echivalente instaurării operei de artă (inclusiv a operei scenice). Pe de altă parte, în contextul artei teatrului, Vianu remarcă atât plăcerea actorului, cât și obișnuința insului cotidian „de a trăi sub o mască” și de a face ca „individualitatea” să intre într-un joc al echivocului, însă fără a se ajunge la o sublimare a sentimentului de sine și a autonomiei pentru care teatrul militase prin eliminarea din scenă a așa-numitei *heteronomii*:

cum își va da seama exact de punctul în care trebuie să se situeze și să se mențină?” – în: *Opere alese*, vol. II, în românește de Gellu Naum, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957, p. 408. Diderot a dorit să arunce la coșul istoriei atât formele desuete ale epigonilor tragediei antice și ai clasicismului francez, cât și ridicolele montări scenice ale comediei de moravuri (ținta atacurilor fiind, fără rezerve, Jean-François Regnard, Alain René Lessage ș.a.). Ambiția lui Diderot (neregăsită, din păcate, în dramele sale) a fost aceea de a instaura jocul rațional, prin abandonarea sensibilității și a pasiunii funciare a actorilor, o sensibilitate și pasiune precare în ceea ce privește țelul reprezentației și așteptările publicului. Diferența netă dintre personaj / rol și actor, subliniată de Diderot în *Paradox despre actor*, îl va face pe Hegel, la începutul secolului al XIX-lea, să considere drama și întreaga problematică a actorului ca aparținând strict modernității. Într-un scurt capitol dedicat artei actorului, Hegel spune că, în dramă, actorul depășește limitele rolului (limite ale „simțirii” și ale „pasiunii”) și „se introduce în opera de artă ca individ integral, cu figura, fizionomia, vocea lui etc., și primește sarcina să se contopească pe deplin cu caracterul pe care-l înfățișează.” – Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Prelegeri de estetică*, traducere de D.D. Roșca, vol. II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966, pp. 587-588. Să mai remarcăm faptul că întreg textul lui Vianu de care ne ocupăm aici – *Arta actorului* – este, în bună măsură, dator *Fenomenologiei spiritului* și *Esteticii* lui Hegel, reluând, din această ultimă lucrare, numeroase teme consacrate artei actorului. Or, aruncând o privire în diagonală asupra referințelor critice care privesc opera lui Vianu, observăm că majoritatea studiilor fie ocolesc lucrarea *Arta actorului*, fie îi minimalizează contribuția. V., de exemplu, Ecaterina Țarălungă, *Tudor Vianu. Monografie*, Editura Cartea Românească, București, 1984, p. 67.

⁵ Tudor Vianu, *Benedetto Croce*, în: *Opere*, vol. 9, [Studii], note și postfață de George Gană, ediție de Gelu Ionescu și George Gană, Editura Minerva, București, 1980, p. 74.

⁶ Benedetto Croce, *Estetica privită ca știință a expresiei și lingvistică generală. Teorie și istorie*, traducere de Dumitru Trancă, studiu introductiv de Nina Façon, Editura Univers, București, 1971, p. 82.

⁷ Tudor Vianu, *Estetica*, studiu de Ion Ianoși, Editura pentru Literatură, București, 1968, pp. 56-57.

Sub mască, omul se joacă cu iluzia de a fi depășit condiția originară a vieții sale, de a fi învins constrângerile ei și de a trăi cu un sentiment de sine mai fericit decât acela pe care reprezentarea obișnuită a individualității noastre îl îngăduie.⁸

Alipirea măștii urmează un ritual compensator, al eliberării din tipare – al scăpării din strânsoarea necruțătoare a oricărei *doxa*⁹ –, prin intermediul căreia actorul poate să arunce o privire fugară spre imperiul libertății absolute, spre o lume eliberată de constrângeri și prejudecăți sau, măcar, spre un spațiu în care lucrurile se petrec altminteri decât în viața de zi cu zi. Prin stilizarea la care se recurge, „prizonieratul individualității” este pus între paranteze în timpul jocului teatral și al „mascaradei” (în sensul nobil al cuvântului), amintindu-ne de experiențe ale omului situate anterior practicii artistice (cultul dionisiac fiind doar unul dintre exemple). Această perspectivă va determina estetica teatrului să inaugureze un parteneriat viu și necesar cu antropologia culturală și cu un umanism la care Vianu nu va renunța în întreaga sa existență.

Disimularea, afirmă autorul *Artei actorului*, reprezintă o operațiune complexă, un efort creator, cu numeroase implicații ale inconștientului. Alături de aceasta, datorită maleabilității sale, actorul recurge la modificări ale fizionomiei și atitudinii corporale, ca și ale reflexelor și reacțiilor sale cotidiene, modificări pe care Vianu le consideră, dintr-o perspectivă hegeliană, ca făcând parte din cele mai însemnate probe de „evadare într-o individualitate străină, caracteristică pentru arta sa.”¹⁰ Așadar „mobilitatea fizică” a actorului reprezintă, în opinia esteticianului român, o condiție obligatorie a construcției rolului și a necesității de a da naștere unor *forme* într-o manieră distinctă de cele pretinse de restul artelor. Obligându-se să renunțe la propriul caracter, adică la trăsăturile care îl fac unic printre ceilalți și-i permit păstrarea unor relații sociale, actorul „migrează” spre locuri ale unor individualități distincte, exercitându-și puterea creatoare în favoarea artei sale și a spectatorilor. Această idee va fi preluată de Ion Ianoși, unul dintre teoreticienii elevați ai dialecticii marxiste, lucid și privat de *parti-pris*-uri în analiza raporturilor dintre arte și în sistematizarea categoriilor estetice:

[...] relațiile intime dintre oameni le cizelează la maximum teatrul. Și dacă vom fora până la stratul existențial din care se hrănește teatrul ca formă artistică specializată, vom pătrunde în sfera obiceiurilor, ceremonialelor, sărbătorilor; într-un viu și vast teritoriu estetic, a cărui substanță ideală beneficiază – ca și „supraetajarea” lui teatrală – și de o determinare reală, și de o realizare „în exterior”, manifestare în cele din urmă comparabilă cu obiectualitatea obiectelor înseși.¹¹

⁸ Tudor Vianu, *Arta actorului*, pp. 14-15.

⁹ Tema acestei *doxa* apare prin analiza filosofică a „cenzurii” la Roland Barthes, în *Sade, Fourier, Loyola*, Éditions du Seuil, Paris, 1971: „Adevărata cenzură nu constă în a interzice [...], ci a hrăni de o manieră abuzivă, a menține, a reține, a sufoca, a ademini cu stereotipii [...]. Adevăratul instrument al cenzurii nu este poliția, ci doxa...” – p. 130. Așadar, în teatru, *doxa* poate fi privită ca îngădire inițială (ca formă de cenzură și de autocenzură), cu care actorul se confruntă de la primul contact cu rolul.

¹⁰ Tudor Vianu, *Arta actorului*, p. 25.

¹¹ Ion Ianoși, *Estetica*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978, p. 43.

Dacă prin corpul interpretului ne sunt (re)prezentate fapte ale unui prezent continuu, lucrurile se nuanțează atunci când avem în vedere textul reprezentației, de care creatorul trebuie să țină seama fără să renunțe la mobilitatea sinelui, cea care îi conferă totodată veridicitate și autenticitate. În acord cu schimbările de paradigmă filosofică, Tudor Vianu validează o estetică a artei actorului prin care se remarcă diferența dintre „cunoașterea” spre care este condus lectorul unei piese de teatru și „interpretarea” propriu-zisă a dramei, la care are acces spectatorul. Prin punerea în scenă a textului literar – și, ca urmare, a valorizării și a dozării „acțiunilor săvârșite în prezent”¹², la care se referea și Aristotel în *Poetica* sa – se ajunge la „topirea” elementelor epice și lirice (elemente de care profitase din plin lectorul textului piesei) în structura dramei, „toate ilustrând deopotrivă relativa autonomie a artei actorului și caracterul ei eminent creator.”¹³ Însă actorul nu poate și nu trebuie să uite de drama căreia îi consacră întreg procesul de construcție a rolului, cu sau fără accentuarea propriei individualități, cu sau fără relevarea caracterului personajului interpretat. Astfel, de-a lungul timpului, drama a trebuit să facă față unor cerințe ale scenei mereu în schimbare, cu schimbări de ton pe elementele implicite sau explicite ale piesei. Dacă lectura textului va vitregi piesa de esență sa dramatică, montarea scenică va recupera „factorul” dramatic prin acțiune. Evident, este vorba aici și de o spargere a limitelor care, altminteri, ar genera o „artă pentru artă”, urmată de o conexiune între estetică și etică, „în interiorul unei structuri psihice, adică a unui fel sufletesc de a fi dominat de o valoare determinată.”¹⁴

Autorul *Artei actorului* descrie faza „preteatrală” a dramei, constituită dintr-un dialog convențional, în care protagoniștii istorisesc întâmplări datate temporal (din trecut, din prezent sau din viitor) și, cum va afirma Pompiliu Constantinescu, în 1944, „iau poziție sufletească, unul față de altul.”¹⁵ Ca urmare, afirmă Vianu, corelările temporale vor marca genul acțiunii dramatice printr-o acțiune unificatoare, asemănătoare celei produse de metafora poetică:

Toate acestea izbutesc să zugrăvească un caracter evoluând prin mai multe situații și întocmindu-și o soartă care corespunde felului său intim de a fi. Considerată deci ca o compoziție literară, drama se întinde deopotrivă asupra domeniului prezentului, al trecutului și al viitorului. Căci ceea ce un om săvârșește în prezent atârână de cele săvârșite sau trăite de el în trecut și de cele pe care își propune a le săvârși în viitor.¹⁶

Determinată să evolueze în orizontul renașterii trecutului, drama întâmpină dificultăți în procesul de *prezentificare* a faptelor, a lucrurilor și a întâmplărilor care au avut loc în trecut sau care sunt așteptate a avea loc în viitor. Or, pentru ca acțiunea să aibă însemnătate *aici și acum*, adică în timpul reprezentației teatrale, ea trebuie să depășească frontiera temporalității și să se înfățișeze printr-o acțiune metonimică și într-o formă recognoscibilă de către spectator. Ea trebuie să facă viabil limbajul actorului și scoaterea la lumină a unor straturi profunde ale textului. Tot astfel, „actorul simte că relația sa cu textul nu este a unui simplu slujitor, dar

¹² Tudor Vianu, *Arta actorului*, p. 41.

¹³ *Ibidem*, p. 33.

¹⁴ Idem, *Estetica*, p. 57.

¹⁵ Pompiliu Constantinescu, *Dialogul*, în: Ileana Berlogea, George Muntean (Ed.), *Pagini din istoria gândirii teatrale românești*, Editura Meridiane, București, 1972, p. 209.

¹⁶ Tudor Vianu, *Arta actorului*, pp. 40-41.

aceea a unui artist original, care întrebuițează textul ca un material în vederea scopurilor sale proprii: crearea unei vieți intense și expresive.”¹⁷

Vianu va recurge în *Estetica* sa la o atitudine simplificatoare a structurii dramei, ca și a trăsăturilor comediei. Astfel, în maniera lui Theodor Lipps, fără a-l separa cu totul de „umoristic” (chiar dacă stabilește și câteva elemente de disociere), autorul nostru vede comicul ca „o impostură demascată și făcută, o dată cu aceasta, neprimejdioasă”, iar umoristicul ca o formulă prin care se dezvăluie „o valoare înaltă sub aparențele umile sau stângace care o ascund.”¹⁸ Descrierea pe care Vianu i-o face comicului urmează câteva dintre conceptele estetice și psihologice vehiculate în prima jumătate a secolului al XX-lea, în special cele ale lui Georges Dumas, din *Tratatul de psihologie* (1923, revizuit în 1932), și Theodor Lipps, din *Comicul și umorul* (1898). Vianu, asemenea lui Lipps, scoate comicul, în bună parte, în afara esteticului, alocându-i, pe lângă o funcție psihologică, una cu valoare morală și chiar etică¹⁹. Și, întrucât nu putem neglija autonomia „obiectului contemplat”, reacțiile pe care le provoacă îi aparțin privitorului (spectatorului), fără a le presupune ca indispensabile. Astfel, la baza comicului s-ar regăsi *râsul* subiectului contemplator, iar efectul pe care acesta l-ar crea este *veselia*, adică starea de bine a celui care se află în fața creației artistice (de orice fel ar fi aceasta, picturală, teatrală, muzicală etc.)²⁰. Or, Vianu nu uită să ne semnaleze și un alt concept, *seriosul*, pe care comicul îl adoptă în formă implicită prin morala de la care se revendică și care, dacă nu ar exista în operă, nu ar satisface necesitatea detașării de ceea ce este reprezentat (în artă, în general, și în reprezentația teatrală, în special) și nu ar întruni cerințele contrastului provocator al râsului.

De la naturalism la convenție conștientă

O altă relație asupra căreia s-a oprit Vianu în *Arta actorului* este cea pe care o putem descrie ca *identificativă*, relația actorului-personaj cu celălalt, cu *altul*, fundamentală pentru destinul teatrului, conturată prea bine în tragedia antică, dar și în dramă, mai ales în cea modernă (desigur, pe firul unor mecanisme de asociere diferite). Din nou, esteticianul, cu un evident gust în raport cu soluțiile clasicismului, remarcă grija actorului pentru o evaluare a ansamblului de elemente care îi descriu și îi definesc arta, ca și opțiunea pentru un proces de construire a rolului care să genereze „mișcări adevărate ale sufletului”. Dar prin aceasta nu s-ar adera la naiva idee a lui Sainte-Albine care, în secolul al XVIII-lea, în lucrarea sa, *Le Comédien*, stabilea principiile de autenticitate a sentimentelor actorilor, în absența cărora teatrul și-ar rata scopul. Vianu, în schimb, fără să-și dorească formularea unor judecăți de valoare, afirmă că: „Numai prin actori se realizează *intenția dramatică* [s.m.] a operei literare”²¹,

¹⁷ *Ibidem*, p. 52.

¹⁸ Tudor Vianu, *Estetica*, p. 369.

¹⁹ V. și Benedetto Croce, *Estetica privită ca știință a expresiei și lingvistică generală. Teorie și istorie*, traducere de Dumitru Trancă, studiu introductiv de Nina Façon, Editura Univers, București, 1971, pp. 465-466.

²⁰ Cf. Theodor Lipps, *Estetica. Psihologia frumosului și a artei*, partea I: *Bazele esteticii*, vol. I, traducere de Grigore Popa, prefață de Victor Ernest Mașek, Editura Meridiane, București, 1987, pp. 243-245.

²¹ Tudor Vianu, *Arta actorului*, p. 44.

ceea ce anunță o acțiune pe de-a-ntregul circumscrisă momentului prezent, timpului și locului scenic. Utilizat aici, conceptul de *intenționalitate* va corela un sens al creației și se va împlini doar prin „orientarea” subiectului creator spre obiectul creației. Demersul este, desigur, unul de sorginte fenomenologică, ceea ce va și genera opoziția esteticianului față de creația unui Pirandello, amenințată, consideră autorul nostru, în chiar substanța sa dramatică. Iar în teatru, mișcarea și gesturile actorului vor face trecerea de la statica dramei citite – a tramei receptate de lector într-o manieră aproape indiferentă – la dinamica dramei interpretate (i.e. jucate). Trecutul și viitorul reverberează în prezentul conștiinței, transformând fiecare cuvânt într-un fapt de viață combativ, re-creator, și fiecare gest într-un mod de a fi autentic, egal în însemnătate fiecărei existențe (fiecărei subiectivități) din sala de spectacol. Prin aceasta, opera scenică ne apare ca „oglină” sufletului actorului și a identității acestuia cu personajul.

Pornind de la concepția antimimetică și „antinaturalistă” a lui Riccoboni, de reprimare a pasiunii și a stărilor emoționale autentice, reale, ale actorului (concepție asupra căreia nu zăbovește decât puțin), Vianu apreciază lucrarea lui Denis Diderot, *Paradox despre actor*, ca fiind o operă majoră pentru înțelegerea teatrului în contextul și în relația cu celelalte arte, dar și a specificității creației scenice. Astfel, esteticianul nostru semnalează – prin intermediul scriitorului francez – pericolul în care s-ar afla actorul ghidat de propriile sentimente, neputința interpretului de a-și reînnoi, cu fiecare reprezentație, disponibilitatea emoțională: „Repetându-se pe sine, jocul actorului s-ar epuiza și ar deveni rece chiar de la a doua reprezentație.”²² Soluția lui Diderot urmărește un câștig de natură artistică (și estetică, desigur), iar pentru aceasta este propusă „luciditatea intelectuală” și „atitudinea reflexivă” a actorului, întrucât „tonul pe care ni-l inspiră emoția în viață, nu poate fi al teatrului.”²³ Se ajunge, afirmă Vianu, la validarea *convenției* teatrale, a teatralității, am spune astăzi, chiar cu riscul de a pierde căldura comunicativă, punând jocul actorului pe un parcurs diferit de cel lăuntric, empatic, al vieții cotidiene²⁴. Supraveghindu-se pe sine în timpul jocului, actorul nu-

²² *Ibidem*, p. 53.

²³ *Ibidem*, pp. 53-54.

²⁴ „Convenția” la care se referă Vianu ne amintește de „convenția conștientă” a lui Meyerhold, prin care i se permitea actorului să se dedice unei arte „statuare”, eliberată de dependența de decor, de recuzită etc. La Meyerhold, teatrul convenției a adus în prim-plan inițiativa creatoare a actorului și calitatea lui de a veni în întâmpinarea nevoilor publicului. Țintind renașterea tragediei și a comediei, scena convenției evită „stările sufletești” din spectacolul realist, făcând posibil „teatrul în linie dreaptă”, în care creația actorului nu este obliterate de ideatica mizanscenei (așa cum se întâmplă în „teatrul triumfiular”). Or, să nu înțelegem greșit tezele lui Meyerhold: evitarea accentelor emoționale și a sentimentelor eferescente nu presupune renunțarea la trăirile găzduite de sufletul actorului. Meyerhold s-a exprimat clar în favoarea reformulării structurii de bază a artei actorului, dar nu pentru o transformare a interpretului într-o marionetă (ca la Gordon Craig, cu toate că și în cazul regizorului englez realitatea este mult nuanțată): „În «teatrul liniei drepte», regizorul, asimilându-l pe autor, trece asupra actorului creația sa (autorul și regizorul fuzionează aici). Actorul, asimilând, prin intermediul regizorului, creația autorului, se va afla singur în fața spectatorului (și autorul și regizorul se ascund în spatele actorului), își va dezvălui *liber* sufletul și va accentua astfel relația dintre cei doi piloni de susținere a teatrului: *comedianul* și *spectatorul*.” Vsevolod E. Meyerhold, *Despre teatru*, traducere, note și postfață de Sorina Bălănescu, Fundația Culturală „Camil Petrescu”, București, 2011, p. 37.

și va uita misiunea și nu se va lăsa pradă sentimentelor proprii, ci va stăpâni rolul care i-a fost acordat și-l va interpreta într-o perspectivă clară în fața publicului. Astfel, el – iluminat de atâta nemărginire, cum ar spune Giuseppe Ungaretti – le va înfățișa spectatorilor o artă în care gestul original, teatral, este reinventat și în care tehnica și chiar automatismele vor servi creației.

Între jocul stăpânit de sentimente sau pasiuni și cel rațional, „aseptic“, compensat prin acceptarea convenției atât de către actori, cât și de către spectatori, Vianu decide să opteze (tonul studiului ne îndeamnă să credem aceasta) pentru recomandarea lui Lessing, care a pornit de la principiul că „scopul artei e plăcerea“, netrebuind „să înfățișeze nimic din ceea ce poate fi conceput doar ca ceva tranzitoriu.“²⁵ Urmând concluziile fixate în *Laocoon* (1766), autorul german remarcase, în *Dramaturgia de la Hamburg* (1767-1769), că datele intrinseci ale teatrului fac să conviețuiască principiile artei „succesivului“ (întâlnite în poezie), cu cele ale artei „simultaneității“ (din pictură). Astfel, iau naștere două direcții ale artei, una în care concură elementele unui *topos* subiacent, mesajul apărând „dintr-o dată“ în ochii celui care privește, alta în care se impun datele timpului și ale temporalității, spectatorului fiindu-i oferite „pe rând“, în pași succesivi, informațiile legate de o acțiune, un fapt sau o persoană. În concluzie, pentru a satisface cerințele artei teatrale, de împlinire a unității ei vii și organice, actorul va „extrage“ *acțiunea și mișcarea* din pasiunile și sentimentele personajelor, propunând doar forma necesară redării unei stări de fapt, făcând-o credibilă fără a-i epuiza resursele creatoare:

Artă a succesivului – îl reia Vianu pe Lessing –, întocmai ca poezia, jocul actorului poate înfățișa pasiunea, dar în același timp artă simultană prin atitudinile ei plastice, ea trebuie să asculte de legea unei frumuseți calme deopotrivă cu aceea care inspiră impunătoarele modele ale statuiilor antice.²⁶

Într-adevăr, așa cum remarcă și Vianu, Lessing anticipează teoriile moderne cu privire la emoții, fiind vorba, credem noi, chiar de mai mult, de o anticipare involuntară a teoriilor care descriu procesele de somatizare. Un exemplu ar fi preluarea funcțiilor din tulburarea de conversie (din isterie), așa cum a fost descrisă de Freud. Adoptând mecanismele defulării emoționale, actorul le poate utiliza conștient, în timpul jocului, pe cele proprii (ca și pe cele descoperite în viața personajului) controlându-le prin reflecție și distanțare. Desigur, pentru actor, neliștea este legată de capacitatea sa de a despărți sentimentele personajului de emoțiile pe care singur le încearcă, ocolind pe platoul de joc iluzia transpunerii necondiționate a dramei și înțelegând să considere acțiunea teatrală ca înfățișare exterioară a realității și nu ca realitate²⁷. Totodată, pe versantul „idealului clasic al omului“, actorul ia în discuție (în analiză!) propriile emoții prin intersectarea cu sentimentele personajului și, nu în ultimul rând, prin raportare la o operă literară, la piesa care reprezintă „un exemplu de

²⁵ Gotthold Ephraim Lessing, *Laocoon*, în *Opere*, vol. I, în românește de Lucian Blaga, studiu introductiv de Paul Langfelder, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, pp. 161, 166.

²⁶ Tudor Vianu, *Arta actorului*, p. 57.

²⁷ Vianu consacră câteva paragrafe conceptului de *arealitate* a creației, pe care o plasează în sfera „regiunii ideale a aparențelor“. V. *Estetica*, p. 77. Tot așa: „Opera de artă nu aparține însă existenței, ci aparenței.“ – *ibidem*, p. 112.

inspirație coextensivă cu execuția.²⁸ În timpul spectacolului, consideră Vianu, interpretarea ar urma să dea naștere, prin proiectarea timpului în trecut și în viitor, unui „amestec caracteristic de flacără și răceală.”²⁹

„Cerințele” eticii

Preluând o parte din ideile exprimate de L. Kjerbüll-Petersen în amintirile sale actricești (idei care își află originea, să recunoaștem, în teoriile care au continuat supozițiile lui Denis Diderot din *Paradox despre actor*), Vianu constată că soluția unei interpretări pertinente, veridice, care să înglobeze cunoașterea în actul artistic, ar consta în capacitatea actorului de a „absorbi”, în etapa de pregătire a rolului, prin luciditate și inteligență, sentimentele și emoțiile personajului. Pe versantul etic al creației interpretative și al demersului de obiectivare a evenimentelor intime ale creatorului, este vorba de a păstra pentru manifestarea scenică elementele și coordonatele „expresive” ale pasiunii, adică atitudinile sau, cu cuvintele lui Vianu, adecvate unui joc terminologic, „afectele periferice ale conștiinței”³⁰:

Și tocmai pentru că acest sentiment rămâne periferic, pentru că el nu aderă cu eul nostru mai profund și nu umple conștiința, se înțelege de ce reflecția și critica, luciditatea care se stăpânește și care se conduce, poate să i se întovărășească, fără să-l înlăture. Alternativa sentiment-luciditate este reală, numai dacă primul ei factor e înțeles ca un sentiment adevărat, deopotrivă cu acelea pe care le trezesc situațiile practice ale vieții. Alternativa se risipește însă dacă precizăm că singurul sentiment despre care se poate vorbi în cazul actorului este unul pur atitudinal și capabil în chip firesc de a se însoți cu orientările inteligenței.³¹

În relația cu textul, actorul își pune forța creatoare în serviciul reprezentației și al susținerii unității scenei, ceea ce înseamnă că virtuozitatea și individualitatea sa vor trece în planul al doilea, sau chiar vor fi neglijate. Depășind cadrul strict al artei actorului, soluțiile din cursul lui Vianu sunt pe alocuri contradictorii: interpretul, spectatorii, regia, textul, reprezentația, acțiunea sunt pe rând invocate, fiindu-le subliniate atuurile și importanța în ansamblul artei teatrului, fără a putea desprinde o opțiune clară a autorului. Este adevărat, Vianu a încercat să fixeze câteva repere ale artei teatrului, în afara oricărei intenții de vehiculare a unui discurs axiologic: locul central al dramei, trecerea de la „caracterul” personajului la individualitatea actorului, rolul și rostul disimulării, jocul autenticității și al reflexivității, alternanța virtuozitate-încadrare, importanța cuvântului și a rostirii scenice, însă toate necesită, pentru buna înțelegere a lucrurilor, o trecere prin filtrul *Esteticii* generale, opera de vârf a autorului.

Aici, în *Estetica*, Vianu își precizează opțiunile concret umaniste, adaptând conceptele cu privire la operă alternanței lor procesuale și șanselor de încadrare axiologică. Nu e de

²⁸ *Ibidem*, p. 264.

²⁹ *Idem*, *Arta actorului*, p. 59. Toate acestea, benefice creației, vor amenința, consideră Vianu, trăsăturile de caracter ale actorului în viața sa socială. Pe de altă parte, salvarea ar veni din reevaluarea raportului artistului cu transcendentul și cu moralitatea pe care acesta o dictează.

³⁰ *Ibidem*, p. 64.

³¹ *Ibidem*, p. 65.

mirare că esteticianul îl invocă pe Lessing atât de des, inclusiv atunci când, venind în întâmpinarea unei etici întremătoare, face din „bine“ *calea regală* de a ajunge la „adevăr“, iar acesta din urmă o prezintă ca pe un echivalent al „frumosului“. În plus, ni se pare că demersul lui Vianu urmează oarecum analogic metoda lui Socrate din *Charmides*, una dintre lucrările de tinerețe ale lui Platon, unde, ni se spune, condiționându-se reciproc, spiritul și corpul conlucră la menținerea „sănătății“ ființei în integralitatea sa, fiind de neimaginat prezența unui suflet urât într-un corp frumos³². Această similitudine reapăruse și în metafora *corpus Christi* din scrierile teologice ale Sfântului Pavel, prin care ființa, primindu-l *in sine* pe Isus în timpul euharistiei, va dobândi un trup spiritualizat, adică se va preschimba într-un *unum corpus*. Fiind respinsă orice formă de fragmentare a corpului și, în consecință, de alienare a ființei, sunt pregătite condițiile prin care corpul întâlnește matricea formatoare a subiectului semnificant. Din confruntarea corpului „fragmentat“ cu propriul corp „reîntregit“ se precipită, alături de o transcendență a eului, o stare a ființei prinsă într-un *hic et nunc* esențializat, adică inclusă într-un întreg. În felul său și, în mod evident, la distanță de implicațiile teologice ale metaforelor amintite, Vianu ne transmite un lucru înrudit cu cel rostit de Socrate, apoi de teologia paulină și, mai târziu, de scrierile lui Pascal, fiind așezate în echilibru (ba chiar într-o unitate dinamică și de sens) ustensilele creației artistice și scopul operei, imaginea patentă și țelul latent, dimensiunea spirituală și cea temporală:

Binele este și el obiectul unei aspirații și, din acest punct de vedere, se opune frumosului. Dar, pe când adevărul este totdeauna o țintă, binele rămâne o cale, încordarea eroică de a atinge o țintă.³³

În cazul teatrului, dificultatea apărută în clipa interpretării unui rol – pe care actorul o resimte conștient, văzându-se nevoit să o gestioneze cu talent și cu priceperea câștigată prin antrenament – ne avertizează cu privire la o ieșire (tot prin rol) în afara misiunii pe care dramaturgul (prin intermediul regizorului) i-o încredințează. Este vorba de o pășire în afara perimetrului creației și a jocului imaginabil, ca și de obligația de a întreprinde o analiză metaexpresivă (autoreferențială) asupra „mutațiilor“ la care opera teatrală este supusă în timpul creației scenice. Aflat acolo, pe platoul de joc, actorul înfruntă precaritatea rolului, făcând față unei nestatornicii a dorințelor în chiar marginile statorniciei. Din acest motiv, actorul se va presupune pe sine în afara teatrului, căutându-și instrumentele interpretării și admitând că arta sa este unică în raport cu creația celorlalți, inclusiv cu cea pe care autorul sau regizorul au înclinat, la timpul lor, să o legitimeze ca încheiată. Nu este și aceasta o

³² La Platon se remarcă o coincidență între esență și aparență, fiind vehiculată inclusiv la nivelul relației corp – suflet. V. *Charmides*, în *Opere*, vol. I, ediție îngrijită de Petru Creția și Constantin Noica, studiu introductiv de Ion Banu, traducere, note introductive și note la *Charmides* de Simina Noica, Editura Științifică, București, 1974: „[...] după cum nu trebuie să încercăm a vindeca ochii fără să vindecăm capul, ori capul fără să ținem seama de trup, tot astfel nici trupul nu poate fi însănătoșit fără suflet. [...] Iar sufletul [...] se îngrijește cu anume descânțece și descânțecile acestea nu sunt altceva decât rostirile frumoase. Din asemenea rostiri se iscă în suflete înțelepciunea; iar odată ce aceasta iese la iveală și stăruie în noi, îi e lesne să deschidă cale sănătății și către cap și către trupul tot.“ – 156e-157a, pp. 183-184. V. și Platon, *Banchetul*, traducere, studiu introductiv și note de Petru Creția, Editura Humanitas, București, 2006, 210b-c, pp. 147-148.

³³ Tudor Vianu, *Estetica*, p. 59.

modalitate a subiectului de a ajunge la cunoașterea de sine și de a dovedi – ca în *Charmides* a lui Platon – că și în arta teatrului se are în vedere ființa de alături, *celălalt* în ochii căruia te poți oglindi? Analizând textul lui Platon, Jankélévitch vorbește, într-un acord neștiut cu Vianu, despre o „punere în perspectivă” și despre ceea ce Socrate credea a fi o „retroversiune a conștiinței”³⁴, transformatoare, împărtășire „în negativ” a faptelor existenței și a concretului semnificativ al cotidianului.

Despre idealitatea teatrului

Pentru actor, reprezentația se constituie ca moment al unei situații-limită, dar și al urgenței statornicirii relației cu sine și cu altul (și, în mod predilect, cu personajul), prin care realitatea poate fi *corectată* (așa cum presupunea Aristotel, raportând arta la istorie, adică la memorie³⁵). În beneficiul operei căreia i se dedică (al reprezentației), actorul întâmpină dificultăți în desprinderea de sine a creației (din care el, interpretul, face parte) și în autonomizarea spectacolului, în a-l lăsa să „se constituie ca un organism autonom, cu scopul în sine însuși”³⁶. Și asta întrucât, pe de o parte, actorul aparține operei scenice, este parte a acesteia, pe de alta, rămâne în spatele propriei creații, pentru a oferi spectatorului acel „obiect” artistic care se numește spectacol, necondiționat de prezența fizică a personajului. Mai mult, actorul nu poate evita implicațiile conștiinței spectatorului, care îl reflectă fără a-l deforma, semnalându-i particularitățile, specificitatea și trăinicia jocului. Este explicația prin care ni se spune că teatrul tinde spre *idealitatea* la care se referea Tudor Vianu în *Estetica* sa și care fixează necesitatea unității spectacolului în lucrarea *Arta actorului*.

Or, idealitatea teatrului nu trebuie interpretată în opoziție cu realitatea vieții obișnuite. Ba chiar putem constata ocurența celor două idei pe care Vianu le-a pus în lumină. În cazul teatrului, *arealitatea* îndreaptă reprezentația, inevitabil, spre albia convergențelor și a contradicțiilor, întregul proces fiind asociat cu demersul artelor figurative (din pictură, de exemplu), fiindu-ne înfățișată disputa dintre principiul verosimilității și cel al distanțării (al înstrăinării sau al deziluzionării). Tensiunea dorinței creatoare a actorului conduce la o partajare a calităților aflate în „patrimoniul” imaginarului, dar, desemnând opera estetică, invocă și latențele eticii. În raport cu așteptările scenei, teatrul nu se plasează în „idealitatea areală a scenei”:

Arta, ca unitate estetică, nu urmărește nici să stârnească iluzia, nici s-o corecteze, pentru că aparența ei se dezvoltă într-un plan exterior distincției dintre realitate și irealitate, și anume, în planul arealității.³⁷

³⁴ Vladimir Jankélévitch, *Curs de filozofie morală*, text stabilit, adnotat și prefăcut de Françoise Schwab, traducere de Adrian Șerban, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 37.

³⁵ La Aristotel, *mimesis*-ul este o virtute și are, în același timp, materie și formă. Datorită acestei duble calități, imitația nu se va manifesta ca o copie a copiei (cum credea Platon), ci ca o creștere a materiei din sine însăși, capabilă să facă sesizabil frumosul în *actualitate*.

³⁶ Tudor Vianu, *Estetica*, p. 166.

³⁷ Tudor Vianu, pp. 113-114. Textul lui Vianu ne sugerează o cu totul altă interpretare decât cea pe care am întâlnit-o la Jankélévitch, prin care „opera estetică e concretă, palpabilă, în vreme ce opera

Teza este consecventă cu principiile umanismului (și cu setul de valori subsecvente), pe care Vianu l-a îmbrățișat de la primele texte de estetică publicate, într-o încercare de a pune în cumpănă elementele antinomice ale artei. În cadrul acestui tip de tratare a lucrurilor, o operă care să întrunească dezideratele cele mai înalte nu poate să desprindă formele esteticului de cele ale eticului. Ba mai mult, așa cum putem vedea deopotrivă în cazul dramaticului și a comicului, eticul este cel care prevalează, pregătind cadrul de manifestare a esteticului. Valoarea estetică intră în posesia realității mundane care îi dă sens și pe care o transfigurează într-un real artistic. De unde urmează o contemplație care are în sine un caracter *teatral* și nu doar prin implicarea cunoașterii *limitate* și profund *subiective* a vizualului, ci, mai cu seamă, prin forma de cunoaștere *spectaculară* pe care esteticul o invocă în mod permanent. Astfel, valoarea actului artistic și a teatrului în ansamblul său se vor manifesta întotdeauna ca valori ale imanenței și ca afirmare a esenței vieții fiecăruia dintre noi.

BIBLIOGRAFIE

- BARTHES, Roland, *Sade, Fourier, Loyola*, Éditions du Seuil, Paris, 1971.
- BERLOGEA, Ileana; MUNTEAN, George (Ed.), *Pagini din istoria gândirii teatrale românești*, Editura Meridiane, București, 1972.
- CROCE, Benedetto, *Estetica privită ca știință a expresiei și lingvistică generală. Teorie și istorie*, traducere de Dumitru Trancă, studiu introductiv de Nina Façon, Editura Univers, București, 1971.
- DIDEROT, Denis, *Paradox despre actor*, în: *Opere alese*, vol. II, în românește de Gellu Naum, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957.
- HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich, *Prelegeri de estetică*, traducere de D.D. Roșca, vol. II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966.
- IANOȘI, Ion, *Estetica*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.
- JANKÉLÉVITCH, Vladimir, *Curs de filozofie morală*, text stabilit, adnotat și prefăcut de Françoise Schwab, traducere de Adrian Șerban, Editura Polirom, Iași, 2011.
- LESSING, Gotthold Ephraim, *Laocoon*, în *Opere*, vol. I, în românește de Lucian Blaga, studiu introductiv de Paul Langfelder, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.
- LIPPS, Theodor, *Estetica. Psihologia frumosului și a artei*, partea I: *Bazele esteticii*, vol. I, traducere de Grigore Popa, prefăcut de Victor Ernest Mașek, Editura Meridiane, București, 1987.
- MEYERHOLD, Vsevolod E., *Despre teatru*, traducere, note și postfață de Sorina Bălănescu, Fundația Culturală „Camil Petrescu”, București, 2011.
- PLATON, *Banchetul*, traducere, studiu introductiv și note de Petru Creția, Editura Humanitas, București, 2006.
- PLATON, *Charmides*, în *Opere*, vol. I, ediție îngrijită de Petru Creția și Constantin Noica, studiu introductiv de Ion Banu, traducere, note introductive și note la *Charmides* de Simina Noica, Editura Științifică, București, 1974.

morală nu are o existență în sine, este subordonată intenției și poate deci să pară echivocă în anumite cazuri.” – *Curs de filozofie morală*, p. 15.

SIMMEL, Georg, *Zur Philosophie des Schauspielers*, in: „Der Morgen. Wochenschrift für deutsche Kultur”, begründet und hrsg. von Werner Sombart, zusammen mit Richard Strauss, Georg Brandes und Richard Muther unter Mitwirkung von Hugo von Hofmannsthal 2. Jg., No. 51/52, Berlin, 18. Dezember 1908.

ȚARĂLUNGĂ, Ecaterina, *Tudor Vianu. Monografie*, Editura Cartea Românească, București, 1984.

VIANU, Tudor, *Arta actorului*, Editura Vremea, București, 1932.

VIANU, Tudor, *Estetica*, studiu de Ion Ianoși, Editura pentru Literatură, București, 1968.

VIANU, Tudor, *Opere*, vol. 9, [Studii], note și postfață de George Gană, ediție de Gelu Ionescu și George Gană, Editura Minerva, București, 1980.

VIANU, Tudor, *Opere*, vol. 12: *Arte plastice. Arte ale spectacolului. Critică și metodologie literară*, ediție și note de George Gană, Editura Minerva, București, 1985.